

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Pavλίna Blažková

Velká Británie a Evropská unie: konfliktní společenství

Diplomová práce

Praha 2018

Autor práce: **Bc. Pavlína Blažková**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc., dr. h. c.**

Datum obhajoby: **2018**

Bibliografický záznam

BLAŽKOVÁ, Pavlína. *Velká Británie a Evropská unie: konfliktní společenství*. Praha, 2018. 76 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Blanka Říchová, CSc., dr. h. c.

Anotace (Abstrakt)

Diplomová práce se věnuje vývoji vztahu Velké Británie a Evropské unie od konce 2.světové války a následně od doby vzniku Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 až po současnou po-brexitovou situaci. Práce je psána z pohledu Velké Británie, konkrétněji v závislosti na genezi postoje britské vlády a britských parlamentních politických stran. Vláda má, stejně jako politické strany, zásadní vliv na veřejné mínění, proto cílem této práce je zaměřením se na postoj těchto subjektů k evropské integraci a zjistit, zdali jejich přístup neměl zásadní vliv na rozhodování britských občanů během referenda o setrvání Velké Británie v Evropské unii (také známe pod názvem brexit), které se uskutečnilo 23. června 2018. Práce je rozdělena do dvou částí. První se zblízka zaměří na historický vývoj vztahu britské vlády a evropské otázky od založení Evropského hospodářství uhlí oceli až po současnost a na kroky, které vláda ve spojitosti s evropskou problematikou činila a jak byly tyto kroky vnímány britskou veřejností. Druhá část se zabývá britskými parlamentními politickými stranami a je rozdělena do dvou kapitol. V té první se je možné dozvědět více o evropské problematice a historii jejího začlenění do programů jednotlivých stran. V druhé kapitole se pak bude diplomová práce zvlášť věnovat přístupu politických stran k Evropské unii během před-brexitového období a jejich případnému zapojení se do kampaní podporujících jak zachování, tak ukončení členství země v EU.

Abstract

Master thesis is concerned about relationship between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the European Union. Thesis is focused on development of historical relationship between the UK and the EU since the end of second world war, followed by establishment of the European Coal and Steel Community (ECSC) in 1951, over Brexit, until these days. It's written from the British point of view, specifically depending on the attitude of government of UK and British parliamentary political parties to European integration. British government, similarly to British political parties, has a main impact on British public opinion. Main goal of my thesis is to focus on attitude of these political subjects to European integration and find out how great was their influence on decision of British voters during Brexit. The referendum was held on Thursday 23 June 2016 and British electorate voted to leave the EU. Thesis is divided into two parts. The first part is concerned about historical development of attitude of British government to the European union and the second one is focused on relationship between British political parties and the EU. The first chapter is about historical attitude of political parties to the EU since establishment of ECSC until announcement of official date of Brexit. The second chapter is about British political parties and their influence on electorate during before-Brexit era.

Klíčová slova

Britské politické strany, David Cameron, brexit, Evropská unie, Velká Británie, voliči, kampaň „*Remain*“, kampaň „*Leave*“, britská vláda

Keywords

British political parties, David Cameron, Brexit, European Union, Great Britain, voters, campaign Remain, campaign Leave, British government

Rozsah práce

76 normostran, 168 883 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. května 2018

Pavλίna Blažková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí své diplomové práce prof. PhDr. Blanka Říchové, CSc., dr. h. c. za její čas a rady, které mi věnovala během psaní mé diplomové práce a mé rodině za její trpělivost a pochopení.

Bedankt voor je hulp Hubie.

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Vzhledem k současnému zpochybňovanému členství Spojeného království v EU se analýza zaměří na vývoj (genezi) vztahů Evropské unie a Velké Británie. Základem bude rozbor konkrétních programů jednotlivých britských (respektive regionálních, tj. skotských a waleských) politických stran s ohledem na jejich vymezování k tématu členství UK v EU, do analýzy by měla být zahrnuta i analýza vybraných médií. Vzhledem k šíři tématu se předpokládá vytipování konkrétních klíčových událostí, které budou předmětem zájmu s důrazem na nejnovější dění týkající se referenda o vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Do analýzy bude vhodné (s ohledem na dostupnost) začlenit i rozbor po-referendové situace v UK včetně reakcí politických stran, jejich lídrů a veřejnosti (případně reakce ostatních členských států EU).

Základem budou texty zaměřující se na problematiku vztahu UK a EU.

Velká Británie: Vztahy země s EU. BusinessInfo.cz? Oficiální portál pro podnikání a export (online) (cit. 2016-04-18) Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/velka-britanie-vztahy-zeme-s-eu-19072-html>

Milníky ve vývoji vztahů Británie a EU. Euroskop.cz:

<https://www.euroskop.cz/9003/27002/clanek/milniky-ve-vyvoji-vztahu-britanie-a-eu/>

Britain and the EU: A long and rocky relationship. BBC News (online). 2014 (cit. 2016-04-18). Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-26515129>

DADDOW, Oliver J. New Labour and the European Union: Blair and Brown's logic of history. Manchester: Manchester university Press, 2011

GEDDES, Andrew. Britain and the European Union. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2013, The European union series

HALE, Sarah. Blair's community: communitarian thought and New Labour.

Manchester: Manchester University Press, 2006

HERNON, Ian. The Blair desace: month by month - the key events and soundbites that defines New Labour. London: Politico's, 2007.

FAUCHER-KING, Florence. LE GALES Patrick. The New Labour experiment: change and reform under Blair and Brown. Stanford: Stanford Univesity Press, 2010.

UK'S EU REFERENDUM. Financial Times (online) (cit.2016-04-18). Dostupné z:

<https://next.ft.com/eu-referendum>

Scottish independence referendum: (Archived). GOV.UK (online). (cit.2016-04-18)

Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum>

Informace o nejnovějších událostech a diskusích bude možné získat z elektronický zdrojů:

Velká Británie: Vztahy země s EU. BusinessInfo.cz? Oficiální portál pro podnikání a export (online) (cit. 2016-04-18) Dostupné z:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/velka-britanie-vztahy-zeme-s-eu-19072-html>

Milníky ve vývoji vztahů Británie a EU.Euroskop.cz:

<https://www.euroskop.cz/9003/27002/clanek/milniky-ve-vyvoji-vztahu-britanie-a-eu/>

Britain and the EU: A long and rocky relationship. BBC News (online). 2014 (cit. 2016-04-18). Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-26515129>

UK'S EU REFERENDUM. Financial Times (online) (cit.2016-04-18). Dostupné z:
<https://next.ft.com/eu-referendum>

Scottish independence referendum: (Archived). GOV.UK (online). (cit.2016-04-18)
Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum>

Předběžná náplň práce

Základem diplomové práce bude analýza stranických programů britských a regionálních (tj. skotských, resp. velšských) politických stran s ohledem na jejich postoj k EU (doplněná o analýzu mediálních vystoupení podporujících členství UK v EU i požadujících vystoupení UK z EU).

Obsah

ÚVOD.....	3
1 Úvod do tématu.....	8
1.1 Brexit.....	8
1.2 Vysvětlení pojmů euroskepticismus, nacionalismus a populismus.....	10
1.3 Británie jako „reluctant European“	12
2 Vztah vlád Velké Británie k Evropské unii a jeho vývoj od konce 2. světové války až po brexit.....	14
2.1 Vstup do Evropského hospodářského společenství.....	14
2.2 Referendum o setrvání Velké Británie v ES (5. června 1975).....	18
2.2.1 Před-referendové období.....	18
2.2.2 Kampaň	19
2.2.3 Referendum o setrvání v ES	20
2.3 Vyjednávání o britském rabatu.....	21
2.4 Britské Opt out.....	23
2.4.1 1. Opt out – Ekonomická a měnová unie.....	23
2.4.2 2. Opt out – Schengenská smlouva	25
2.4.3 3. Opt out – Listina základních lidských práv EU	27
2.4.4 4. Opt out – Prostor svobody, bezpečnosti a práva	28
2.5 Před-brexitové období	28
2.5.1 Příklad referenda	28
2.5.2 Klíčový summit EU	29
2.5.3 Kampaň	30
2.6 Vliv britské vlády na hlasování občanů Velké Británie během brexitu	34
3 Vliv britských politických stran a jejich přístup k EU.....	36
3.1 Konzervativní strana.....	37
3.2 Labouristická strana	38
3.3 Liberální Demokraté.....	42
3.4 Strana nezávislosti Spojeného království	44
3.5 Strana zelených.....	46
3.6 Skotská národní strana.....	47
3.7 Plaid Cymru.....	49
3.8 Politické strany v Severním Irsku	50
3.9 Geneze přístupu britských politických stran k Evropské unii.....	51
4 Politické strany a jejich zapojení do kampaní předcházející brexitu	53
4.1 Konzervativní strana.....	53

4.2	Labouristická strana	55
4.3	Liberální Demokraté	57
4.4	Strana nezávislosti Spojeného království	58
4.5	Strana Zelených	60
4.6	Skotská národní strana	61
4.7	Plaid Cymru	63
4.8	Politické strany v Severním Irsku	64
4.9	Geneze přístupu politických stran k evropské integraci a jeho vliv na hlasování občanů Velké Británie o brexitu	64
5	Referendum (23. června 2016) a reakce na výsledek brexitu	66
5.1	Výsledky	66
5.2	Po brexitu	68
	ZÁVĚR	75
	SUMMARY	77
	POUŽITÁ LITERATURA	79
	SEZNAM PŘÍLOH	91

ÚVOD

Je tomu již téměř dva roky od momentu, kdy se britští občané v referendu rozhodovali o budoucnosti Velké Británie v Evropské unie. Otázkou bylo, zdali si přejí býti nadále součástí evropské integrace či zda má země z Unie vystoupit. Výsledek referenda překvapil velké množství nejen britských ale i zahraničních pozorovatelů, kteří předpokládali, že vystoupení země z EU není reálné. Jak jsem již psala, jsou to téměř dva roky, ale my se stále snažíme přijít na důvod, proč se britští občané pro vystoupení rozhodli.

Britská vláda a britské politické strany vždy ovlivňovaly veřejné smýšlení britské společnosti, a to nejen v otázce Evropské unie, ale i v řadě dalších. A to platí nejen ve Velké Británii, ale i všude jinde ve světě. Je tedy možné, že to bylo příčinou překvapivého rozhodnutí občanů Velké Británie, podpořit ukončení členství v EU a vystoupit z Unie? Z tohoto pohledu je zásadní se zaměřit na vztah britské vlády a britských politických stran k evropské integraci. Samozřejmě si uvědomuji, že není reálné, aby během několika měsíců strany či vláda přesvědčily i ty nejsilnější podporovatele jednoho či druhého politické tábora (setrvání vs. vystoupení z EU), je proto nutné se věnovat vývoji tohoto vztahu od vzniku Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 až po současnost a prezentovat jejich výroky a postoje k tématu evropské otázky.

Cílem této diplomové práce je představit vývoj vztahu britské vlády a britských parlamentních stran k evropské otázce a přiblížit jejich postoje v průběhu dekad.

V úvodní kapitole diplomové práce se zaměřím na pojmy, kterým se věnují autoři¹ zabývající se problematikou vztahu Velké Británie a Evropské unie a které jsou pro tento vztah zásadní. Prvně považuji za důležité krátké seznámení s tématem brexit a přiblížení oficiálních kampaní „*Remain*“ a „*Leave*“. Pojmy *euroskepticismus*, *populismus* a *nacionalismus* se často skloňují ve spojitosti s britskými politickými stranami a s britskou vládou a jelikož v poslední době rezonují i mezi britskou veřejností, myslím si, že je nutné si je více popsat. Třetí část kapitoly bude věnována pojmu „*reluctant European*“ neboli

¹ Například Alistair Jones ve své knize *Britain and European Union* nebo Andrew Geddes a jeho publikace *The European union and British politics*

zdráhavý/neochotný Evropan. Tímto pojmem bývá často Velká Británie ve vztahu k Evropské unii v odborných publikacích titulována a já třeba zjistit, proč tomu tak je.

Druhá kapitola diplomové práce se bude věnovat britské vládě a historickému vývoji postoje britské vlády k evropské integraci od počátků Evropského společenství uhlí a oceli až po před-brexítové období, ve kterém se velmi angažoval premiér David Cameron. Díky svému zaměření bude tato kapitola pro mou diplomovou práci stěžejní, jelikož se bude zabývat primárně evropskými tématy, která byla úzce spjatá s Velkou Británií a ovlivňovala vnímání evropské integrace z pohledu britské vlády.

V této kapitole bych chtěla zdůraznit britské referendum z roku 1975, ve kterém stejně jako v červnu 2016 britští občané rozhodovali o budoucnosti členství Velké Británie v Evropském společenství, avšak výsledek byl diametrálně odlišný než ten z roku 2016. Co tyto referenda odlišuje, že bylo v roce 1975 rozhodnuto o setrvání země v ES, kdežto v červnu 2016 britští občané rozhodli o vystoupení země z Evropské unie? Kapitola se dále věnuje milníkům v historii Velké Británie jako například samotnému vstupu země do Evropského hospodářského společenství, úspěšnému jednání o britském rabatu či britským opt outům (výjimky z evropského práva).

Třetí kapitolu považuji za důležitou kapitolu mé diplomové práce, jelikož představí programy jednotlivých britských stran se zaměřením na jejich vnímání evropské integrace. Stejně jako v kapitole věnující se britské vládě, i v případě britských parlamentních politických stran považuji pohled na historický vývoj jejich postoje na problematiku evropské integrace za stěžejní, a proto na něj bude kladen velký důraz.

Počet politických stran na britské politické scéně je vysoký, je proto nutné jejich výběr více specifikovat. Proto jsem se rozhodla ve své práci zmínit pouze ty politické strany, které v posledních parlamentních volbách 2017 získaly alespoň jedno poslanecké křeslo. Výjimku tohoto pravidla tvoří dvě strany. První z nich je Strana nezávislosti Spojeného království (SKIP), která ačkoliv nemá zastoupení jediného poslance v parlamentu, sehrála velkou roli během před-brexítového období a její předseda Nigel Farage byl jeden z nejaktivnějších politiků tohoto období. Druhou stranou je Sociálně demokratická a labouristická strana (SDLS), která působí na území Severního Irska. Ačkoliv se nejedná o stranu s velkým počtem voličů jako je tomu u UKIPu, SDLS zastupuje

nacionalistické strany na území Severního Irsku a představuje protipól unionistické Demokratické unionistické straně. Proto je potřeba ji alespoň okrajově zmínit.

Ve čtvrté kapitole situaci během tzv. před-referendového období (Tímto pojmem označuji časovou periodu probíhající ode 20. února 2016, kdy David Cameron oficiálně vyhlásil datum konání referenda o setrvání Velké Británie v Evropské unii až do 23. června 2016, kdy se brexit uskutečnil).

V textu se opět zaměřím na britské parlamentní politické strany, ale tentokrát pouze v časovém horizontu pěti měsíců, které brexitu předcházely a pokusím se přiblížit možný vliv stran na britské voliče. Důraz bude přikládám tomu, zda se strany zapojily do některé z oficiálních kampaní a jaký byl jejich názor na budoucnost Velké Británie v Evropské unii.

Závěrečná pátá kapitola se bude týkat výsledkům brexitu samotnému a situaci jemu následující. Jak k těmto výsledkům přistupovaly a přistupují politické strany a britská vláda? Jak vypadá situace v současnosti? V této části se budu věnovat shrnutí výsledků brexitu ve všech čtyřech částech Velké Británie a tím, jak ovlivnily politické strany své voliče v jejich závěrečné volbě o budoucnosti Velké Británie jako součásti evropské integrace. Druhá část kapitoly se bude věnovat dopadu brexitu na vládu a politické strany Velké Británie.

Základem mé diplomové práce bude analýza historického vývoje postoje britské vlády a politických stran vůči evropské otázce a také analýzou jejich současného přístupu k Evropské unii. Původ slova analýza je možné najít v řeckém *analyó*, které v překladu znamená rozebírat či rozvazovat. Tento proces má za cíl myšlenkový či reálný rozklad zkoumané situace, jevu či objektu na jednotlivé díly, které se dále zkoumají a jsou podrobeny výzkumu jejich vlastností a vztahů. Analýza je jednou z forem kvalitativního výzkumu. Tento výzkum se věnuje tomu, jak jednotlivci a skupiny rozumí a prezentují dění kolem sebe², čehož využiji během „rozebírání“ historických kroků britských vlád a politických stran, ovlivňující vývoj vztahů s EU a zanalyzují situaci před konáním britského referenda.

² Závěrečné práce – metodika. *Lorenc.info* [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>

Ve své práci budu primárně vycházet z anglických a okrajově i českých zdrojů. Brexit je relativně čerstvým tématem, proto je možné, že mým problémem bude neexistence většího množství publikací, věnující se této problematice, jelikož necelé dva roky je relativně málo na napsání takové publikace. Proto předpokládám, že budu pracovat i s články vydávanými britským tiskem (BBC, The Guardian, Independent či Telegraph), nicméně uvědomuji si riziko toho, že jednotlivá média nemusí být v otázce Evropské unie názorově neutrální a je tedy nutné brát tyto zdroje s určitým odstupem.

Mezi významné publikace věnované problematice vztahu Velké Británie a Evropské unie, ze kterých budu čerpat informace, patří například *Britain and European Union* od Alistaira Jonese nebo *The European union and british politics* od Andrew Geddes. Obě knihy jsou zaměřené se zaměřují na vztah Velké Británie a Evropské unie a tím pádem budou pro mou práci jedněmi ze stěžejních. *Britain and the European union* od Davida Gowlanda je jednou z prvních dostupných publikací, které vyšly po uskutečnění brexitu a Gowland v ní představuje ucelený pohled na téma vztahu Velké Británie a evropské integrace a jeho vývoje od založení Evropského společenství uhlí a oceli až po červenec 2016, měsíc po uskutečnění brexitu. Dobrým zdrojem informací týkajících se samotného brexitu je například tenká publikace od autorů Michelle Cini a Nieves Pérez-Solórzano Borragán - *The UK's EU referendum: the background, the vote, and the impact*. Tato kniha vyšla těsně po brexitu, avšak najdeme zde nejen výsledky referenda ale i historický kontext brexitu a popis situace předcházející červnu 2016. Závěrečnou kapitolu autoři věnovali možným budoucím dopadům brexitu.

Kromě již zmiňovaných zdrojů bude pro mě zásadní čerpat informace pro svou diplomovou práci i z webových stránek britské vlády a britských parlamentních politických stran. S ohledem na to, že právě na jejich přístup jsem svou práci zaměřila, není lepšího zdroje než jejich oficiálních stránek, kde je velmi možné se dočíst i o jejich postoji k Evropské problematice a zjistit něco více o jejich historii.

Samotné informace ohledně výsledků červnového brexitu budu čerpat ze stránek britského statistického úřadu. Významnou roli během před-brexitového období sehrály oficiální kampaně „*Stronger In Europe*“ a „*Vote Leave*“, jejichž veřejné webové stránky,

i přes již uskutečněné referendum, nadále fungují a poskytují mi politický a historický exkurz pěti měsíců před-brexítové kampaně.

1 Úvod do tématu

V úvodu své práce bych se chtěla zaměřit na samotný brexit (referendum o setrvání Velké Británie v Evropské unii), který se uskutečnil v červnu 2016 a který je stěžejní událostí nejen pro Velkou Británii ale zároveň i pro mou diplomovou práci. Proto bych chtěla na úvod tuto událost přiblížit a věnovat se základním faktům, jež se k brexitu pojily. Jako například kdy bylo oficiálně referendum vyhlášeno a na jaký termín bylo stanoveno. Také bych se chtěla zaměřit na informace týkající se kampaní „Leave“ a „Remain“, fungujícím během před-brexitového období.

Euroskepticismus, nacionalismus a populismus, s těmito pojmy se setkáváme během charakteristiky britských politických stran pravidelně. Tyto pojmy používají například Ian Bache a Andrew Jordan v knize *The Europeanization of British politics*³ k popisu politiky Konzervativní strany či Strany nezávislosti Spojeného království. V mé diplomové práci se budu věnovat programům jednotlivých britských politických stran, proto považuji za nutné tyto pojmy vysvětlit.

Během pročitání jednotlivých publikací⁴ zabývajících se vztahem Velké Británie k evropské integraci, jsem opakovaně narazila na pojem „reluctant European“, kterým byl právě postoj Velké Británie často popisován. Rozhodla jsem se tedy tomuto tématu více věnovat a vysvětlit, co tento pojem znamená a jestli skutečně Británie „reluktantem“ je.

1.1 Brexit

Referendum o setrvání Velké Británie v Evropské unii neboli brexit (spojení dvou slov: **Britain & exit**) se uskutečnilo ve čtvrtek 23. června 2016.

S nápadem na uspořádání referenda přišel tehdejší britský premiér David Cameron již v lednu 2013 jako jeden ze svých předvolebních slibů. Pokud Konzervativní strana vyhraje v roce 2015 parlamentní volby a bude pověřena utvořením vlády, nechá

³ BACHE, Ian. a Andrew JORDAN. *The Europeanization of British politics*. [New ed.]. New York: Palgrave Macmillan, 2006. s.119-134

⁴ Například výše zmiňovaní BACHE, Ian. a Andrew JORDAN. *The Europeanization...*, či ⁴ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*

Cameron uspořádat do dvou let od voleb referendum, ve kterém se budou moci britští občané rozhodnout, chtějí-li být nadále členy Evropské unie nebo zdali chtějí EU opustit.

20. února 2016 David Cameron vyhlásil datum brexitu, který se měl uskutečnit 23. června 2016, přičemž kampaně odstartovaly 15. dubna 2016 a trvaly po dobu 10 týdnů.

Oficiálně existovaly kampaně dvě, což znamenalo jednu oficiální kampaň pro každý z názorových táborů. Pro obě tyto kampaně byl stanoven limit 7 000 000 liber, které mohly být během kampaně utraceny a bylo jim vyhrazeno 600 000 liber z veřejných peněz určené na reklamní prospekty a televizní reklamu. Dále existovaly i neoficiální skupiny bojující za vystoupení či setrvání země v EU, jimž byl stanoven limit 700 000 liber.⁵

Kampaň za setrvání Velké Británie v EU, kterou zastupovala skupina „*Britain Stronger in the EU*“ byla nazvána „*The In Campaign*“ (někdy označována jednoduše jako kampaň „*Remain*“). V jejím čele byl Stuart Rose, někdejší výkonný ředitel britské společnosti Marks & Spencer a do jejího průběhu se veřejně zapojili premiér David Cameron a tehdejší ministr financí George Osborne.⁶

Na druhé straně zde byla kampaň „*Vote Leave*“, v jejíž čele stála labouristická poslankyně Gisele Stuart a kterou dále podpořil například bývalý starosta Londýna a člen Konzervativní strany Boris Johnson. Do této kampaně se zapojili skupiny „*Conservatives for Britain*“, „*Labour Leave*“ nebo například podnikatelská skupina „*Business Britain*“.⁷

S cílem podpořit vystoupení země z EU vznikla neoficiální skupina jménem „*GO Movement*“, která se nezapojila do oficiální kampaně „*Vote Leave*“, kvůli sporům lídra hnutí Nigela Farage s členy „*Vote Leave*“. „*GO Movement*“ dále podpořily: skupina jménem „*Grassroot Out*“ založená dvěma politiky Konzervativní strany a skupina „*Leave.eu*“.⁸

⁵ PRIKNEROVÁ, Lucie. Přehledně o britském referendu. *Euroskop.cz* [online]. 6.6.2016 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9047/27465/clanek/prehledne-o-britskem-referendu/>

⁶ PRIKNEROVÁ, Lucie. Přehledně o britském referendu. *Euroskop.cz* [online]. tamtéž

⁷ PRIKNEROVÁ, Lucie. Přehledně o britském referendu. *Euroskop.cz* [online]. tamtéž

⁸ PRIKNEROVÁ, Lucie. Přehledně o britském referendu. *Euroskop.cz* [online]. tamtéž

Předvolební průzkumy, které původně mírně favorizovaly variantu setrvání země v EU, začaly se těsně před konáním referenda ukazovat vyrovnané šance obou táborů, výsledek referenda se tedy ukazoval jako otevřený.

1.2 Vysvětlení pojmů euroskepticismus, nacionalismus a populismus

Euroskepticismus je politická doktrína, která vznikla společně se založením Evropské unie a projevuje se nedůvěrou či až dokonce averzí vůči politice EU. Politické strany, označující se jako euroskeptické, mají tendenci být populistické, podporují přísnější kontrolu hranic jednotlivých členských států a žádají zefektivnění byrokratické struktury EU.⁹ Euroskepticismus rozlišujeme na tvrdý a měkký.¹⁰

Tvrdý euroskepticismus představuje ostrou opozici vůči EU a evropské integraci. Euroskeptické politické strany jsou většinou single-issue anti-EU strany, které vznikly pouze za účelem toho, aby mobilizovaly proti politice EU a zastávají ten názor, že by jejich země měla okamžitě vystoupit z EU a chránit si své národní zájmy a národní suverenitu. Ve Velké Británii se mezi tyto strany řadí *Nezávislá strana Spojeného království*.

Politické strany prezentující se měkkým euroskepticismem nemají žádné zásadní námitky vůči fungování EU, nicméně v momentě, kdy u nich začnou panovat obavy o narušování národních zájmů a práv, projeví kvalifikovaný nesouhlas s EU. Mezi politické strany prezentující se měkkým euroskepticismem je možné zařadit všechny britské politické strany vyjma *Liberálních Demokratů*.

Základní myšlenkou nacionalismu je, že nejdůležitějším a hlavním principem politické organizace je národ, který je přirozenou a jedinou vhodnou formou politického vládnutí. Jedná se o psychologický fenomén, jehož schopností je vyvolávat emoce. Podporovatelé nacionalismu se vyznačují loajalitou k vlastnímu národu a negativním

⁹ RAY, Michael. Euroskepticism: Britannica. *Britannica* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Euroskepticism>

¹⁰ Taggart, Paul and Aleks Szczerbiak (2001a) 'Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe' paper presented at the Annual Conference of the Political Studies Association of the United Kingdom, April 10-12, Manchester. (Revised version available as Opposing Europe Working Paper No. 2 at <http://www.sussex.ac.uk/Units/SEI/pdfs/wp46.pdf>)

vztahem k národům jiným.¹¹ V dnešní době je oficiálně přijímáno, že symbolem příslušnosti k národu je jazyk, sdílená kultura a území, ztělesnění hodnot, osobitých postojů a výrazových forem, které vedou k pocitu přináležitosti.¹²

Populismus představuje politický přístup (politickou myšlenku či aktivitu), kterým se například politické strany snaží získat podporu obyčejných lidí, kteří mají pocit, že jejich obavy a problémy jsou etablovanými elitními skupinami ignorovány. Mnohdy k tomu dochází za pomoci polopravd či vědomého zjednodušování problémů, které jsou pak šířeny mezi veřejností za cílem oslovit co největší okruh lidí.¹³

Jak píše Alistair Jones ve své knize *Britain and the European Union*¹⁴, je zajímavé, jak málo britští občané vědí o Evropské unii. Alistair například zmiňuje průzkum, jež byl proveden v roce 1971 před vstupem země do Evropského společenství, kdy byla britským občanům položena otázka, kdo je podle nich členem evropského jednotného trhu. Jeho výsledek můžeme vidět v příloze č. 1. Ačkoliv velká část dotazovaných správně uvedla Francii, Západní Německo nebo například Belgie, objevili se zde i lidé, kteří zmínili Izrael nebo Jihoafrickou republiku.¹⁵

Nebylo tedy žádným překvapením, když během před-referendového období narazili členové kampaně „*Remain*“ na to, že mnoho Britů nemá tušení, jaké benefity členství v EU přináší. To ihned využila kampaň „*Leave*“ a politická strana Nezávislá strana Spojeného království, a zaměřily se na téma imigrace, jež již nějakou dobu rezonovala mezi britskou veřejností. Kampaň „*Leave*“ za pomoci populistických strategií (kontroverzní prohlášení, osobní útoky na politické oponenty, častá účast v diskuzích, neschopnost podložit své argumenty) udělala z imigrace téma číslo jedna¹⁶.

¹¹ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia).

¹² HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia).

¹³ CORBETT, S. *The Social Consequences of Brexit for the UK and Europe: Euroscepticism, Populism, Nationalism, and Societal Division*.

¹⁴ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007. str 148-166

¹⁵ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. tamtéž

¹⁶ BULMAN, May. Brexit: People voted to leave EU because they feared immigration, major survey finds. *Independent* [online]. 28.6.2017 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-latest-news-leave-eu-immigration-main-reason-european-union-survey-a7811651.html>

1.3 Británie jako „reluctant European“¹⁷¹⁸

Reluctant European neboli v českém překladu zdráhavý/neochotný Evropan je označení, které bývá často používáno médii či odbornými publikacemi ve spojitosti se vztahem Velké Británie k Evropské unii (zkráceně EU).

Vysvětlení tohoto pojmu může být hned několik. „Reluktantem“ může být například evropský stát, který odmítá členství v EU. Prvním z nich je Norsko, jež dvakrát žádalo o vstup do Unie, do které dvakrát vstoupilo, ale následně zase opět vystoupilo, jelikož členství bylo odmítnuto dvěma různými národními referendy. Dále tu máme neutrální Švýcarsko neprojevující zájem o vstup do Unie či Grónsko, které v roce 1973 jako součást Dánska vstoupilo do EU, ale v roce 1982 na vlastní žádost vystoupilo.

Z tohoto pohledu Velká Británie evropským „reluktantem“ před konáním brexitu nebyla, i když je možné argumentovat, že v počátcích Evropského společenství uhlí se Británie chovala podobně jako výše zmiňované země. Tehdy si v 50. letech místo členství zvolila možnost pozorovatele, který stojí opodál a sleduje, jak se Společenství vyvíjí, neboť se necítila součástí kontinentální Evropy, a tedy i potřebu se do Společenství zapojit. Pokud tedy označení evropský „reluktant“ znamená nebýt členem Společenství/EU, tak pro Británii přestal tento pojem platit v 60. letech, kdy se po dvou dekáдах odmítání stala členem.

Další možností, jak vysvětlit pojem evropský „reluktant“ je, že „reluktantem“ je stát, který se sice připojil k EU, avšak bez většího projevu nadšení a jeho členství je provázeno projevy nespokojenosti s politikou Unie. Toto vysvětlení je problematické, neboť v tomto případě téměř každý členský stát by mohl být označen jako zdráhavý Evropan. Dánsko, jež na první pokus zamítlo ratifikaci Maastrichtské smlouvy; Irsko, které nechtělo podpořit rozšíření Evropské unie o státy východní Evropy; Švédsko odmítající přijetí evropské měny euro; či jednoduše každý členský stát, který si nepřál další rozšiřování EU nebo reformu Společné evropské politiky.

¹⁷ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007. str. 23-25

¹⁸ GEDDES, Andrew. *The European Union and British politics*. New ed. Basingstoke. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2004. str. 1-8

V tomto případě existuje dlouhý seznam důvodů, proč by Británie měla být takto označována. Od té doby, co se země stala členem, opakovaně žádá projednávání jejích podmínek členství; kampaň Margaret Thatcherové „chceme své peníze zpět“, kterým žádala o přehodnocení výše britských příspěvků do společné evropské kasy; odmítnutí připojení se k Evropskému monetárnímu systému a samotné odmítnutí přijetí eura jako své národní měny; vyjednání si trvalých výjimek neboli tzv. Opt outů z evropských smluv; zaměření britské zahraniční politiky na Spojené státy americké, spíše než na Evropskou unie.

Na druhou stranu se v minulosti země prezentovala jako evropsky proaktivní; obhajovala reformu Společné zemědělské politiky a během projednávání Maastrichtské smlouvy UK podporovala vznik funkce evropského ombudsmana.

Můžeme tedy i přes argumenty pro a proti označit Velkou Británii za evropského „reluktanta“? Na tuto otázku se pokusím mou diplomovou prací zodpovědět.

2 Vztah vlád Velké Británie k Evropské unii a jeho vývoj od konce 2. světové války až po brexit

Chceme-li analyzovat přístup britské vlády k Evropské unii a jeho dopad na britské voliče, je nutné se zaměřit jeho vývoj, a to od samotného začátku, nejen pouze na období předcházející brexitu. Z toho důvodu se v této kapitole budu věnovat vývoji a faktorům, které jej ovlivňovaly od počátku vzniku Evropské unie až po před-brexitové období.

Vztah Velké Británie a Evropské unie prošel od konce 2. světové války do nynějších dní velmi dynamickým vývojem. Proto je nutné představit vývoj a proměny tohoto vztahu, který započal v 50. letech 20. století lehkým pohrdání Evropským společenstvím uhlí a ocele ze strany Velké Británie, pokračoval odmítáním Velké Británie ze strany Francie a francouzského prezidenta Charlese de Gaulle a vyvrcholil brexitem v červnu 2016. Tento historický exkurz umožní porozumět smýšlení britské vlády na evropskou integraci a pochopit důvody, které vládu vedly k tomu, aby v únoru 2016 vyhlásila konání červnového brexitu. Mým cílem bude doložit historické příklady evropských politik zasahující do politiky Velké Británie a kroky, které na základě během řešení dané situace britská vláda podnikala. Přístup britské vlády je zásadní v tom, že dále formoval veřejné mínění britské veřejnosti na evropskou otázku, což mohlo následně zásadně ovlivnit rozhodnutí britských občanů během brexitu v roce 2016.

2.1 Vstup do Evropského hospodářského společenství

Velká Británie měla před 2. světovou válkou na mezinárodní scéně jako koloniální velmoc velmi silné postavení a byla rovnocenným partnerem pro Sovětský svaz i Spojené státy americké. Po konci druhé světové války a po postupném vyhlašování nezávislosti v bývalých koloniálních zemích se mezinárodní postavení Velké Británie začalo pomalu proměňovat a země ztrácela svůj původní vliv. Avšak, když mezi evropskými státy západní Evropy vznikl nápad na vytvoření společného evropského trhu s uhlím a ocelí, se zachovávali Briti odstup, neboť se necítili býti součástí kontinentální Evropy.

S plánem, jež vypracoval francouzský diplomat Jean Monnet, na založení společného evropského trhu v podobě organizace s názvem „Evropské společenství uhlí a oceli“ (zkráceně ESUO), přišel francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman

v květnu 1950 a Velká Británie v čele s premiérem Clementem Atleem byla oslovena ke spolupráci na projektu. Atlee však tento návrh odmítl, neboť mu nepřipadal perspektivní, a navíc v zemi po válce došlo ve snaze o obnovu britského hospodářství ke znárodnění hutí a společností těžících uhlí. Z tohoto důvodu se jim nezamlouvala myšlenka, že by se měla vzápětí těžba uhlí a výroba oceli zaštitit mezinárodní institucí, kterou by následně nemohli Britové regulovat/ovlivňovat.¹⁹

Názor britských politiků na evropskou integraci se nezměnil ani za následovníka Clementa Attleho, kterým nebyl nikdo jiný než Winston Churchill (1951-1955)²⁰. Ten se stal premiérem v roce 1951, kdy Konzervativní strana porazila v parlamentních volbách do té doby vládnoucí Labouristickou stranu. Churchill ještě téhož roku odmítl podat přihlášku ke členství Velké Británie ve vznikajícím ESUO. Podle jeho názoru Velká Británie neměla do tohoto procesu vstupovat, jelikož toto společenství mělo posloužit k opětovnému vybudování důvěry mezi Francií a Německem.

Další lídr Konzervativní strany a ministerský předseda Anthony Eden se rozhodl pro setrvání v nastoleném trendu svých předchůdců. To znamenalo, že Britové věnovali více pozornosti snaze o zachování pozice Velké Británie jako světové (koloniální) velmoci na úrovni USA či SSSR než evropské otázce.

Během vlády premiéra Edena (1955-1957²¹) se uskutečnilo na evropské úrovni několik klíčových jednání, které postupně vedly k vytvoření Evropského hospodářského společenství (zkráceně EHS). Jedním z důležitých jednání byla konference v sicilské Messině, kam členové ESUO vyslali jako své zástupce ministry zahraničních věcí. Oproti tomu Velká Británie jako svého zástupce delegovala pouhého úředníka z ministerstva zahraničních věcí z výboru pro obchod, který byl vyslán na jednání jako pozorovatel.²²

Tento přístup podporovala většina členů parlamentu, avšak i zde se našly výjimky jako například tehdejší ministr zahraničních věcí Harold Macmillan, pozdější ministerský

¹⁹ Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. *Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století: Velká Británie a Evropská integrace*. Brno: Václav Klemm, 2012, 93-108.

²⁰ Past Prime Ministers: History. *GOV.UKL* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers>

²¹ Past Prime Ministers: History. *GOV.UKL* [online] tamtéž

²² Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století..

předseda UK (1957–1963)²³. Za jeho působení došlo k výraznému obratu na poli zahraničního směřování UK, kdy si Macmillan nechal vypracovat několik posudků na případné působení UK ve organizaci EHS a po zvážení všech přínosů a nevýhod, které by z toho pro UK plynuly, začala britská vláda pomalu přehodnocovat svůj přístup k evropské integraci.

Může se zdát, že by pro UK bylo mnohem výhodnější být členem EHS než stát mimo Společenství, avšak významnou roli zde hrál fakt, že v případě vstupu, by UK přišla o levné potraviny pocházející ze zemí Commonwealth, který by byly později byly zatíženy dovozními cly a kvótami a nahrazeny dražším a méně kvalitním²⁴ zbožím od členů EHS. Proto vznikl britský plán, který vláda předložila představitelům Společenství, o zřízení zóny volného obchodu, kde by byly jak evropské země stojící mimo EHS²⁵ tak i členské státy. Avšak tato jednání byla ukončena záhy poté, co v listopadu 1958 francouzský prezident Charles de Gaulle nařídil francouzskému zástupci, aby se z jednání stáhl²⁶.

A tak jako protiváha EHS vzniklo 4. ledna 1960 na základě podepsání Stockholmské smlouvy *Evropské sdružení volného obchodu* (zkráceně z anglického originálu *European Free Trade Association – EFTA*). Kromě Velké Británie, která měla v organizaci vedoucí postavení, mezi zakládající členy patřilo: Švýcarsko, Švédsko, Rakousko, Portugalsko, Norsko a Dánsko, tedy státy, které v té době nepatřily mezi členy EHS²⁷. Mezi těmi byla zřízená zóna volného obchodu²⁸, avšak bez vytvoření nadnárodních orgánů (jako tomu bylo v případě EHS), které by mohly vyvíjet tlak na omezení dovozu zboží ze zemí Commonwealth a s menším potenciálem než EHS. Proto Macmillan začal připravovat podmínky pro podání žádosti o členství UK v EHS²⁹ a v roce 1961 obměněný kabinet schválil začátek rozhovorů mezi UK a EHS, které měly vést ke

²³ Past Prime Ministers: History. *GOV.UK* [online] tamtéž

²⁴ Jak bylo zjištěno později

²⁵ Tedy i UK v případě, že by EHS přinesla její členům ekonomický úspěch, neúčast UK v EHS by zkomplikovala export britského zboží do zemí EHS

²⁶ GIAUQUE, Jeffrey Glen. *Grand designs and visions of unity: the Atlantic powers and the reorganization of Western Europe, 1955-1963*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, s.47-48, c2002.

²⁷ EFTA through the years: Main events in the history of EFTA from 1960 until today. *EFTA*[online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>

²⁸ Volný pohyb zboží

²⁹ Dle KLEMM, *Václav Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století*. došlo v roce 1960 mezi ministry ke změnám, kdy poslanci, kteří odmítali vstup do EHS, byli nahrazeni těmi, kteří vstup do EHS požadovali.

vstupu UK do společenství a které započaly v říjnu stejného roku. I přes obrat ve smýšlení UK se Britové stále snažili zajistit si takové podmínky, aby v EHS vystupovali jako jedna z vůdčích zemí, čímž Macmillan (přesvědčený o výjimečnosti UK) navazoval na politiku předchozích premiérů.

V roce 1963 byla přístupová jednání ukončena v momentě, kdy de Gaulle deklaroval, že v případě hlasování o vstupu UK do EHS, využijí Francouzi možnosti veta, aby zablokovali členství UK v EHS. Jako oficiální důvod veta Francouzi uvedli nepřipravenost Britů na vstup, neoficiálně se Francie obávala UK jako silného aktéra, který má přílišné vazby na USA a mohl by ovlivnit ústřední postavení Francie v rámci organizace.

Harold Wilson (premiérem 1964-1970)³⁰ již v rámci své volební kampaně ukazoval, že ve směřování zahraniční politiky UK preferoval orientaci na země Commonwealth (místo Evropy), nicméně hospodářská situace UK jej donutila jednat jinak. Existovalo několik plánů, které měly fungovat jako alternativa EHS jako například vytvoření zóny volného obchodu mezi UK a USA. Tento plán nebyl pro nezájem USA zrealizován. Proto se Wilson, ještě před podáním druhé žádosti o vstup, pokusil pro UK vyjednat v EHS silnější postavení. Vyjednával s členskými státy a věřil, že po vstupu si UK zajistí ve společenství vedoucí pozici. V roce 1967 byla tedy podána druhá žádost o členství v EHS, jež byla vzápětí zastavena avizováním dalšího veta francouzského prezidenta de Gaulla. Tím došlo napodruhé k ukončení debat a neoficiálně se plánovalo čekat až do doby, kdy Charles de Gaulle skončí ve své funkci prezidenta, britská žádost však stažena nebyla.³¹

V roce 1969 de Gaulle opustil svůj prezidentských post a jednání tedy mohla pokračovat. Avšak v té době byly ve Velké Británii zahajovány předvolebních kampaně jednotlivých politických stran, proto zahraniční politika UK byla odsunuta na vedlejší kolej. Jednání byla pozastavena a znovu se naplno rozběhla až po volbách 1970, které vyhrála Konzervativní strana. Ministerským předsedou se stal Edward Heath (1970-

³⁰ Past Prime Ministers: History. GOV.UK [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers>

³¹ Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. *Zahraniční politika ..*

1974³²), na britské poměry silně proevropský politik, proto jednání o přistoupení do ES³³ postupovala velmi rychle. Britové se rozhodli, že si nebudou klást vysoké nároky, po předchozích problémech s Francií³⁴ chtěli rychle vstoupit a případné nároky vznést až v momentě, kdy budou členy ES. V lednu 1972 byl v britském parlamentu připraven a odhlasován klíčový zákon týkající se okolností vstupu UK do EHS. Tomu tedy nadále již nic nebránilo³⁵, a proto 1. ledna 1973 vstoupila Velká Británie společně s Dánskem a Irskem do Evropského společenství.

2.2 Referendum o setrvání Velké Británie v ES (5. června 1975)

Britové si od vstupu slibovali podobný ekonomický růst, jaký zaznamenali u zakládajících členských států ES, kterým členství a vzájemná spolupráce pomohly k rychlejšímu se zotavení po 2. světové válce. Avšak rok 1973, kdy Velká Británie do ES vstoupila, nebyl celosvětově ekonomicky nikterak přívětivým. Na podzim vypukla 1. ropná krize, která měla za následek skokový nárůst ceny americké ropy následována inflací a sérií ekonomických krizí (např. zhroucení trhů s nemovitostmi v USA a UK). Krize přetrvaly až do osmdesátých let a rázně tím ukončily poválečná léta prosperity³⁶.

2.2.1 Před-referendové období

Celosvětové i domácí dění na ekonomické scéně značně pobuřovalo britskou společnost a negativně ovlivňovalo veřejné mínění ohledně ES. V rámci podpory členství UK EHS byla britským občanům vládou slibována ekonomická prosperita a vedoucí postavení v Evropském společenství. Místo toho ale záhy po vstupu zemí zmítala ekonomická krize, a navíc v rámci zrychleného vyjednávání³⁷ o členství v ES UK přistoupila na placení vysokých příspěvků do společné kasy ES, což bylo následně trnem

³² Past Prime Ministers: History. *GOV.UK* [online].

³³ V roce 1967 došlo ke spojení Evropského hospodářského společenství (EHS), Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a společně utvořily Evropské společenství – zkratka ES

³⁴ Dvě francouzská veta (Charles de Gaulle)

³⁵ Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. *Zahraniční politika ..*

³⁶ Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. *Zahraniční politika ..*

³⁷ Britové, ovlivnění vety fr. prezidenta Charlese de Gaulle, se rozhodli neotevírat kontroverzní témata, čímž značně urychlili vyjednávání, avšak následně díky tomu museli například platit vysoké poplatky do společné kasy

v oku mnoha britských politiků, zejména z opoziční Labouristické strany³⁸. V tehdejší době většina peněz z kasy ES, do které přispívala i Velká Británie, putovala na společnou zemědělskou politiku. Avšak zemědělství ve Velké Británii na rozdíl od jiných členských zemí bylo pouze malým ekonomickým sektorem, a tak na rozdíl od ostatních zemí čerpala z rozpočtu velmi malé částky.

V únoru 1974 se konaly parlamentní volby, ale díky únavě z ekonomické krize a rozčarování nad politickým děním, žádná ze stran nezískala v parlamentu absolutní většinu. Vláda byla po určité době sestavena Labouristickou stranu v čele s premiérem Haroldem Wilsonem, který již tento post zastával v letech 1964-1970.³⁹

Wilson již v rámci předvolební kampaně ostře vystupoval proti podmínkám britského členství v ES, a i když se jednalo o člověka, který byl zastáncem členství, výše poplatků jej však donutila k zahájení dalších jednání s Evropským společenství. Tentokrát se vyjednávaly lepší podmínky členství UK v ES. Britským vyjednávačům se povedlo získat ústupky v zemědělské politice či sociálních otázkách, v dubnu 1975⁴⁰ byla v Dublinu podepsána dohoda stvrzující dohodu mezi UK a ES.

Druhým předvolebním tématem Labouristické strany byl příslib uspořádání referenda o setrvání země ve Společenství, kde si měli rozhodnout sami občané, jestli chtějí, aby dále UK zůstala členem ES či nikoliv. Tedy v podstatě obdobné referendum, kterého jsme byli svědky v roce 2016. Nicméně referendum mělo s ES pramálo společného, jednalo se sice o setrvání země ve Společenství, ale primárně šlo o budoucnost Labouristické strany a její setrvání jako vládnoucí strany.

2.2.2 Kampaň

Labouristická strana byla v té době ohledně evropské otázky velmi rozdělená, to samé platilo i o vládě premiéra Wilsona. Ačkoliv Wilson sám členství v EU podporoval, řada členů jeho kabinetu zastávala opačný názor, proto premiér přistoupil k velmi

³⁸ Následně i Konzervativní straně, kdy byl někdejší premiér Heath, za jehož vlády UK vstoupila do EHS, se svým silně proevropským směřováním a smýšlením, ve svojí straně poněkud unikátem

³⁹ Past Prime Ministers: History. *GOV.UK* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers>

⁴⁰ The history of European Union: 1975. *European Union* [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1970-1979/1975_en

neobvyklému kroku. Dle zvyku britská vláda je vždy ve svém názoru jednotná a s tímto názorem se ztotožňují všichni její členové. Referendum kabinet premiéra Wilsona rozdělilo, proto se Wilson rozhodl tuto vládní povinnou poslušnost pro otázky týkající se referenda zrušit, čímž dal členům kabinetu možnost se připojit ke kampaním podporující setrvání nebo vystoupení v ES. Výjimka měla být ukončena po vyhlášení výsledků referenda, které by pak následně celá vláda přijala a od té doby by opět vystupovala jednotně.

Velká část kabinetu společně s klíčovými představiteli Konzervativní strany (Edward Heath, někdejší premiér UK a předseda strany), Labouristická strana (Roy Jenkins, člen 1.vlády Harolda Wilsona, pozdější spoluzakladatel Sociálně demokratické strany a následně Liberálních Demokratů) a Liberální strany (Jeremy Thorpe, v té době lídr strany) utvořila koalici politiků podporující kampaň za setrvání země v ES. Tito politici se prezentovali jako politici zdravého rozumu (politici mainstreamu) podporující zájmy všech občanů. Setrvání v ES dále podpořila většina médií a řada významných podnikatelů a businessmanů, kteří kampaň podpořili i finančně, což umožnilo vynaložit na kampaň prostředky ve výši 1,5 milionu liber.

Naproti tomu kampaň pro vystoupení z ES a politici, kteří kampaň podporovali, byli prezentováni jako členové extremistických stran (včetně těch marxistických a fašistických). Nutno podotknout, že mezi podporovatele kampaně patřili i prominentní politici z Konzervativní strany či Labouristické strany (např. Tony Benn, člen kabinetu Harolda Wilsona v letech 1966-1970 a následně ministr energetiky ve vládě J. Callaghana). Na tuto kampaň bylo vynaloženo pouhých⁴¹ 133 tisíc liber.

2.2.3 Referendum o setrvání v ES

Referendum proběhlo ve čtvrtek 5. června 1975. Volební účast činila 64,62 %, což představovalo téměř dvacet šest milionů z celkového množství čtyřiceti milionů oprávněných voličů. I díky výrazné kampani pro setrvání v ES, kterou podpořilo velké

⁴¹ Ve srovnání s kampaní pro setrvání

množství politiků napříč britskými politickými stranami, se více než 2/3 voličů (64%), kteří dorazili k volebním urnám, vyslovilo pro setrvání země v ES.⁴²

2.3 Vyjednávání o britském rabatu

V březnu 1976 se Harold Wilson rozhodl pro odchod do penze a rezignaci na post premiérského předsedy a předsedy Labouristické strany a na jeho místo nastoupil James Callaghan (1976-1979⁴³). Callaghan nebyl příliš proevropským politikem, více úsilí věnoval vylepšení vztahů se Spojenými státy americkými a stejně jako jeho předchůdce se již tradičně silně ohrazoval proti vysokým evropským poplatkům, které byla UK nucena platit. V době jeho vlády UK předsedala ES (leden–červen 1977)⁴⁴, avšak toto předsednictví neprovázely žádné výraznější momenty.

Po parlamentních volbách v květnu 1979 slavila vítězství Konzervativní strana v čele s Margaret Thatcherovou.⁴⁵ Problematika Evropského společenství nebyla pro Thatcherovou z počátku prioritní, více se věnovala událostem na domácí scéně, jako například stávkce horníků (1984–1985) nebo válce o Falklandské ostrovy (1982–1983). Avšak vysoké poplatky, které platila Velká Británie do rozpočtu Evropského společenství, ji donutily se na Evropské společenství záhy zaměřit.

V té době byla UK druhým největším přispěvovatelem do evropské kasy (platila okolo miliardy liber ročně), i přestože měla jedno z nejnižších HDP (třetí nejnížší) ze všech členských států. Návratnost těchto poplatků byla pro UK velmi nízká, jelikož většina peněz Evropského společenství putovala na Společnou zemědělskou politiku ES a na podporu zemědělství v jednotlivých zemích, přičemž zemědělství představuje pro Velkou Británii pouze zlomek jejího HDP, a tedy i dotace od ES byly velmi nízké. Proto se

⁴² Archive: how the Guardian reported the 1975 EEC referendum. *The Guardian* [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/from-the-archive-blog/2015/jun/05/referendum-eec-europe-1975>

⁴³ Past Prime Ministers: History. *GOV.UKL* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers>

⁴⁴ Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. *Zahraniční politika ..*

⁴⁵ Past Prime Ministers: History. *GOV.UKL* [online].

Margaret Thatcherová, stejně jako předchozí premiéři, snažila o zásadní snížení těchto poplatků.⁴⁶

O snížení začala Thatcherová jednat již v roce 1979 na štrasburském Summitu, avšak nedostatek trpělivosti a nevhodně zvolená slova o tom, že rozpočtový mechanismus ES okrádá Velkou Británii o její peníze⁴⁷, nepřinesly Thatcherové tížený úspěch. Ten se dostavil až o pět let později na tzv. Fontainebleau summitu, který se uskutečnil v červnu 1984.⁴⁸

Zde Thatcherová přednesla projev, ve kterém prohlásila: „Nežádáme Evropské společenství ani nikoho jiného o peníze. Pouze žádáme, aby nám byly vráceny naše vlastní peníze.“⁴⁹ a pohrozila zastavením placení poplatků do rozpočtu ES. Záhy jí bylo Evropským společenstvím trvalé snížení poplatků (také se vžilo označení britský rabat) odsouhlaseno. Rabat zaručoval, že se Velké Británii každý rok vrátilo 66 % rozdílu mezi jejími poplatky a jejími příjmy ze společné kasy Evropského společenství.

Ačkoliv v roce 1975 byla Thatcherová jedním z hlavních představitelů kampaně za setrvání UK v EHS, během svého působení na postu ministerské předsedkyně Spojeného království začala postupně přejímat euroskeptické názory. Vystupovala proti větší evropské integraci, nesouhlasila s návrhem ES na změnu federální struktury Společenství, upozorňovala na plánovanou centralizaci rozhodování ES, což by dle jejího názoru vedlo k tomu, že by nadnárodní politika Společenství příliš regulovala politiku jednotlivých států. Tento euroskeptický přístup Thatcherové postupně začínal způsobovat rozhořčení mezi jednotlivými členy Konzervativní strany, kteří se obávali, že přístup premiérky může oslabit postavení UK na evropské scéně.

Názory Margaret Thatcherové měly za důsledek, že lidé v jejím okolí postupně začali ve znamení protestu proti její politice rezignovat na své posty. Jedním z posledních byl sir Geoffrey Howe, jeden z někdejších největších podporovatelů premiérky a

⁴⁶ GEDDES, Andrew. *The European Union and British politics*. New ed. Basingstoke, Hampshire [u.a.]: Palgrave Macmillan, 2004.

⁴⁷ Mnozí argumentovali tím, že Velká Británie znala rozpočtové podmínky před vstupem do Společenství a mohla si tedy vyjednat lepší podmínky.

⁴⁸ GEDDES, Andrew. *The European Union*..

⁴⁹ Q&A: The UK budget rebate: The UK's EU budget rebate has no friends. *BBC News* [online]. 23.12.2005 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4721307.stm>

vicepremiér její vlády, který rezignoval v listopadu 1990 na protest proti evropské politice Margaret Thatcherové. 28. listopadu 1990 rezignovala i sama Margaret Thatcherová a na její místo nastoupil John Major, kterého i sama Thatcherová na tuto pozici doporučila.

2.4 Britské Opt out

Major nebyl tak výrazným premiérem jako Margaret Thatcherová, avšak jeho přístup k evropské politice vzbuzoval pro svou vstřícnost větší pozornost. To se ukázalo například během jednání o Maastrichtské smlouvě. Zatímco Thatcherová se nechala slyšet, že by smlouvu nikdy nepodepsala, Major ji podporoval a aktivně o ní vyjednával.

Navzdory premiérovému pozitivnímu přístupu, on i jeho vláda chtěli omezit vliv Evropské společné politiky na britskou národní suverenitu. Toho nejen oni, ale i řada dalších členských států, dosáhly v minulosti několikrát prostřednictvím tzv. „opt out“ neboli trvalé výjimky z práva Evropského společenství. Tzv. „opt in“ se označuje přesně opačný trend, kdy u navrhovaných změn vybraných evropských zákonů (nejedná se tedy o všechny) může britská strana během tří měsíční lhůty navrhnout podmínku, která bude trvale tohoto zákona součástí.

2.4.1 1. Opt out – Ekonomická a měnová unie

Velká Británie svůj první opt out uplatnila v roce 1993, kdy schválením Maastrichtské smlouvy došlo k rozšíření pravomocí Evropské unie o oblast vnitřní bezpečnosti a zahraniční politiky. Byl také schválen plán na vytvoření nové měnové unie a společné měny nazvané „euro“, kterou měly být nahrazeny dosavadní národní měny členských států.

UK si společně s Dánskem vymohla, že se projektu společné měny nezúčastní, čímž byla osvobozena i od povinnosti přijetí eura jako své národní měny. UK tedy nebyla a není povinna splňovat kvóty, které členům měnové unie nařizuje tzv. *Pakt stability a růstu*, který členské státy zavazuje k tomu, že schodek veřejných financí nesmí přesáhnout 3 % HDP. Na druhou stranu však UK přichází o hlasovací právo, pokud se

v Evropské radě rozhoduje o tématech týkajících se eura a také nemá právo ovlivňovat složení Evropské centrální banky.⁵⁰

Na britské politické scéně se podařilo britskému premiérovi Majorovi prosadit ratifikaci Maastrichtské smlouvy v britském parlamentu až v momentě, kdy hlasování spojil s hlasováním o důvěře své vlády. I přestože Konzervativní strana byla silně rozdělená, euroskeptické křídlo strany nechtělo riskovat předčasné volby a hlasovalo společně s Majorem.

Ironií bylo, že o několik let později labouristická vláda Tonyho Blaira začala vážně zvažovat přijetí eura jako národní měny, která by nahradila stávající libru. Přijetí eura by bylo podmíněno schválením v celostátním referendum, pokud by Velká Británie splnila pět ekonomických kritérií.⁵¹ Nicméně v červnu 2003 byla britská ekonomika podrobena testu, zdali tato ekonomická kritéria splňuje a následně bylo zjištěno, že nikoliv. Premiér Gordon Brown oznámil, že UK ještě není připravena k přijetí nové měny a postupně se od této myšlenky ustupovalo.⁵² Koaliční vláda Konzervativní strany a Liberálních Demokratů vzniklá v roce 2010 již byla striktně proti zavedení eura.

Změna smýšlení tehdejší vlády Tonyho Blaira byla způsobena i změnou směřování samotné Labouristické strany. Tony Blair nedlouho po svém zvolení do čela strany v roce 1994 přišel s termínem „New Labour“ („*New Labour, New life for Britain*“⁵³), který se následně stal i neoficiálním názvem strany a hlavním sloganem pro oficiální manifest strany v roce 1997. Labouristická strana se označovala za „více středovou⁵⁴ a modernější“ a prosazovala ideologii tzv. třetí cesty, která měla být spojením pravicové (ekonomické) politiky a levicové (sociální) politiky a vytvořit politickou alternativu pro širší veřejnost a přilákat Labouristické straně nové voliče.⁵⁵

⁵⁰ EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu. <http://euractiv.cz/> [online]. 2016 [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/budoucnost-eu/eu-a-velka-britanie-historie-vztahu-a-cesta-k-referendu-000142/>

⁵¹ Tato kritéria byla podmínkou ze strany britské vlády, nejedná se tedy o tzv. konvergenční kritéria.

⁵² WRIGHT, George. Key points: Gordon Brown's statement on the euro. *The Guardian* [online]. 9 June 2003 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2003/jun/09/euro.eu7>

⁵³ *Labour Party Manifesto: 1997* [online]. General Election 1997 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab97.htm>

⁵⁴ Před New Labour byla strana označována jako levicová, nyní se označuje jako středo-levicová

⁵⁵ *Labour Party Manifesto: 1997*, tamtéž

2.4.2 2. Opt out – Schengenská smlouva

Labouristická strana se během své předvolební kampaně v roce 1997 prezentovala jako proevropská strana, která souhlasí s myšlenkou Evropské unie⁵⁶, nicméně pokud by strana vyhrála volby, požadovala by reformu EU a menší zásahy do národních politik jednotlivých států.⁵⁷

Nedlouho po vybraných volbách vláda Tonyho Blaira podepsala bez větších připomínek Amsterdamskou smlouvu, neboť výhra Labouristické strany byla brána jako souhlas veřejnosti s proevropským směřováním strany a nesouhlas s častými obstrukcemi Majorovi vlády vůči EU.

Jedinou komplikací z pohledu UK tvořilo připojení tzv. Schengenské prováděcí úmluvy (později používán pojem Schengenská smlouva) jako součásti Amsterdamské smlouvy. Schengenská prováděcí úmluva byla schválena a podepsána již v roce 1990 a navazovala na smlouvu, kterou podepsalo o pět let dříve v lucemburském městě Schengen pět států: Francie, Německo a státy Beneluxu. Tímto podpisem státy deklarovaly svůj aktivní zájem na „vytvoření zóny volného obchodu a zrušení kontrol na společných, tj. vnitřních, hranicích doprovázené zavedením účinných kontrol na hranicích vnějších“.⁵⁸

V důsledku úmluvy byly v roce 1995 po letech náročné přípravy zrušeny hraniční kontroly mezi členskými státy, které pakt podepsaly. Avšak pro UK byla myšlenka zrušení hraničních kontrol neakceptovatelná a argumentovala tím, že hranice Británie jako ostrovního státu vždy tvořilo moře, které vytvářelo přirozenou bariéru mezi UK a světem. Z toho důvodu občané Británie ani nedisponovali svými vlastními vnitrostátními průkazy totožnosti.⁵⁹

⁵⁶ K přejmenování Evropského společenství na Evropskou unii došlo v roce 1993 schválením Maastrichtské smlouvy, která přejmenování obsahovala

⁵⁷ *Labour Party Manifesto: 1997*, tamtéž

⁵⁸ MACHTKOVÁ, Šárka a Ministerstvo vnitra ČR. Co je Schengen? *EUROSKOP.CZ* [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>

⁵⁹ EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu. *Euractiv.cz* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/budoucnost-eu/eu-a-velka-britanie-historie-vztahu-a-cesta-k-referendu-000142/>

Podpis a následná ratifikace Amsterdamské smlouvy by znamenal i souhlas se začleněním Schengenské smlouvy do právního systému Evropské unie. Tím by se smlouva stala závaznou pro každého nového člena Evropské unie, který by se svým vstupem do Unie automaticky zavazoval k plnění podmínek Schengenské smlouvy. To však bylo pro UK neakceptovatelnou podmínkou a společně s Irskem si během vyjednávání vymohly svůj již druhý opt out, že i nadále budou moci kontrolovat své hranice a provádět pasové kontroly.

Po přijetí opt out obě země Amsterdamskou smlouvu podepsaly, a i přestože si své hranice chrání a kontrolují samy, jsou součástí tzv. Schengenského informačního systému, kdy s ostatními členskými státy sdílí informace o hledaných, sledovaných či pohřešovaných osobách a pohřešovaných či odcizených předmětech a vozidlech, jelikož na to se jejich opt out nevztahuje.⁶⁰

Tehdejší názory Tonyho Blaira a jeho vlády týkající se evropské integrace ukazovalo pozitivní přístupu britské vlády a vyjadřovaly její podporu členství UK v EU. Ve svých prohlášeních vláda odmítala izolovanost UK v Evropě, kterou protěžovaly některé předchozí vlády a otázku vystoupení z Unie Blair jako proevropský premiérský předseda vždy striktně odmítal jako nesmyslný krok, který by mohl silně oslabit postavení Británie na mezinárodní scéně. Blair měl představu o budoucím větším provázání britských a evropských vztahů, nicméně britské zájmy vždy stavěl nad ty evropské a považoval za nutné, aby EU respektovala národní zájmy UK a nesnažila se do nich zasahovat. Británie se měla stát silným lídrem, který povede EU místo Francie či Německa.⁶¹

Výroky Tonyho Blaira, ačkoliv byl silně proevropským politikem, dokazovaly, jak britští politici vždy smýšleli o Evropské unii. EU byla britskou vládou vždy brána jako cizí subjekt, jehož je sice UK součástí, ale plně se neztotožňuje s jeho názory a výstupy a jedním z důvodů členství UK bylo si chránit a prosazovat britské národní zájmy na evropské scéně.

⁶⁰ EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu. *Euractiv.cz* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/budoucnost-eu/eu-a-velka-britanie-historie-vztahu-a-cesta-k-referendu-000142/>

⁶¹ VÁŠKA, Jan. *New Labour, Británie a svět: ideový rámeček britské zahraniční politiky za vlády Tonyho Blaira a Gordona Browna*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. str. 130-132

Po událostech jako byl v roce 2001 teroristický útok na Spojené státy americké a po invazi do Iráku v roce 2003 se začala zahraniční politika UK proměňovat a Blair přestal být ve svých projevech týkajících se otázky EU tak optimistickým a pozitivním jako ve svých dřívějších prohlášeních. Nadále pro něj bylo vystoupení UK z Unie nemyslitelné, avšak začal více mluvit o politické izolovanosti UK na evropské scéně a apeloval na změnu směřování evropské integrace.

Gordon Brown, který nahradil Tonyho Blaira na postu premiérského předsedy, se k problematice evropské integrace téměř nevyjadřoval, proto se tomuto tématu primárně věnoval ministr zahraničních věcí Brownovi vlády David Miliband. Ten v podstatě opakoval hlavní idey zahraniční evropské politiky Tonyho Blaira. Později však Miliband ustoupil od Blairovské evropské politiky „Británie v Evropě“, která prezentovala EU jako bojiště, kde jednotlivé členské státy bojují o postavení a o prosazení svých zájmů. Miliband naopak začal prezentovat Británii jako součást Unie aktivně se věnující evropské problematice, a ne jako odlišnou entitu, zabývající se pouze britskými národními zájmy.⁶²

2.4.3 3. Opt out – Listina základních lidských práv EU

V roce 2007 Gordon Brown podepsal Lisabonskou smlouvu, kterou si předtím nechal ratifikovat britským parlamentem, čímž rozhořčil velkou část jeho odpůrců ze strany politiků i tisku. Důvodem byl fakt, že Manifest Labouristické strany z roku 2005 stranu zavazoval k tomu, že pro schválení Smlouvy o Ústavě pro Evropu, což byl návrh dokumentu EU⁶³ předcházející Lisabonské smlouvě, je nutné vypsat celostátní referendum, kde občané rozhodnou, zdali má UK Smlouvu podepsat či nikoliv. Brown argumentoval tím, že tehdejší Manifest se týkal Smlouvy o Ústavě pro Evropu, a nikoliv Lisabonské smlouvy, proto referendum nemuselo být vypsané a Lisabonská smlouva byla Brity podepsána.

⁶² VÁŠKA, Jan. *New Labour, Británie a svět: ideový rámec britské zahraniční politiky za vlády Tonyho Blaira a Gordona Browna*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. str. 133-135

⁶³Smlouva o Ústavě pro Evropu měla vyřešit problém se složitou strukturou Unie a nahradit dosavadní Maastrichtskou smlouvu

Ratifikací Lisabonské smlouvy byla začleněna do právního systému EU i tzv. Listina základních lidských práv EU (zkráceně Charta), na kterou Britové uplatnili svůj třetí opt out. Důvodem opt out bylo, že ačkoliv Charta umožňuje využití stávky jako nástroj pro ochranu zájmů zaměstnanců, britských zákoník práce tuto možnost britským zaměstnancům neumožňuje. V Británii proto panovaly obavy, že Charta bude v případě svého přijetí zasahovat do britských práv. Proto si Britové vyjednali opt out, kdy britský zákoník práce nemůže být napadnutelný u Evropského soudního dvoru za to, že nedodrží Chartu EU.⁶⁴

2.4.4 4. Opt out – Prostor svobody, bezpečnosti a práva

Prostor svobody, bezpečnosti a práva byl původně třetím pilířem Maastrichtské smlouvy a během jeho schvalování bylo rozhodnuto, že UK má, pokud uzná za vhodné, právo žádat na tuto oblast opt out. Proto, když se o několik let později dané právo stalo součástí V. hlavy Lisabonské smlouvy, UK si vymohla, aby i nadále mohla u jednotlivých návrhů zákonů obsažených v hlavě V žádat během lhůty 3 měsíců opětovně o opt in nebo opt out.⁶⁵

2.5 Před-brexitové období

Parlamentní volby v roce 2010 způsobily ve Velké Británii šok, jelikož poprvé od roku 1945 nezískala žádná z parlamentních stran dostatek křesel v Dolní komoře parlamentu na to, aby mohla sama utvořit vládu. Proto byla vytvořena koalice, jež se skládala ze dvou parlamentních stran: Z vítězné Konzervativní strany a Liberálních Demokratů (zkráceně LD).

2.5.1 Příklad referenda

Přítomnost proevropských LD v koaliční vládě předznamenala proevropské směřování kabinetu Davida Camerona a vstřícnější vystupování směrem k EU. A proto bylo překvapením, když 23. ledna 2013 ve svém projevu David Cameron uvedl, že pokud Konzervativní strana vyhraje parlamentní volby v roce 2015 a on se stane premiérem, nechá do konce roku 2017 vyhlásit referendum o setrvání UK v EU. V případě setrvání

⁶⁴ EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu: OPT-OUT

⁶⁵ EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu: OPT-OUT

UK v Unii bude opětovně projednání reformu Smlouvy o EU a bude žádat o její reformu, která by navrátila některé pravomoci zpět do rukou národních parlamentů.⁶⁶

Příčinou tohoto rozhodnutí bylo neustálé posilování politické strany jménem UK Independent party (zkráceně UKIP). UKIP byla pravicovou euroskeptickou stranou, která se přesně trefila do nálady britské veřejnosti. V roce 2004 se EU rozšířila o dalších deset států, mimo jiné o státy z východní Evropy a dříve vítaní polští imigranti, kteří přicházeli do UK kvůli práci, se po finanční a hospodářské krizi v roce 2008 a poklesu životní úrovně britských domácností stali trnem v oku Britů a byli označováni za ty, jež berou Britům práci.

UKIP, který dlouhodobě hlásal svou proti evropskou politiku a žádal o vystoupení z EU začal preferenčně skokově posilovat, a ačkoliv v parlamentních volbách v roce 2010 získal pouhých 3 % hlasů⁶⁷, již o dva roky později dle předvolebních průzkumů disponoval až 13 % hlasů⁶⁸. Nebylo tedy překvapení, že se Konzervativní strana začala obávat, že by jí mohl UKIP voliče, kteří by straně posléze chyběli k volebnímu vítězství nad Labouristickou stranou. Krok s referendem měl tedy za cíl zaujmout voliče Konzervativní strany a přilákat voliče UKIP.

Mimochodem důvodem toho, proč Cameronovo referendum nemohlo proběhnout již během koaliční vlády Konzervativní strana a LD bylo, že o návrhu na referendum by musel Cameron nejdříve nechat hlasovat v parlamentu. Na odsouhlasení návrhu by potřeboval většinu poslaneckých hlasů, kterými ovšem v té době nedisponoval a proevropští Liberální Demokráté by nikdy návrh na referendum nepodpořili.

2.5.2 Klíčový summit EU

V květnu 2015 Konzervativní strana získala v parlamentních volbách potřebnou většinu poslaneckých hlasů a 10. listopadu téhož roku Cameron zveřejnil svůj seznam

⁶⁶ David Cameron's EU speech: full text. *The Guardian* [online]. 23 Jan 2013 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2013/jan/23/david-cameron-eu-speech-referendum>

⁶⁷ To činilo jednorázový nárůst volebních preferencí o parlamentních voleb z roku 2005

⁶⁸ DAVIES, Lizzy. Ukip enjoys record local election results. *The Guardian* [online]. 4. 5. 2012 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2012/may/04/ukip-farage-local-election-results>

požadavků na reformu Evropské unie, konkrétně na úpravu vztahu mezi EU a Británií. Seznam byl rozdělen do čtyř částí. První téma se věnovalo ekonomické problematice, druhé zachování soutěživosti a konkurenceschopnosti, třetí téma bylo často UK skloňováno již v minulosti, jednalo se o navýšení role a suverenity národních parlamentů na úkor EU a čtvrtým tématem byla migrace, sociální benefity a volný pohyb občanů nových členů EU.

Na tyto požadavky reagovali členové Evropské Rady (zkráceně ER) 2. února 2016, kdy předseda ER Donald Tusk představil návrh na reformu EU. Jako pojistku toho, že UK přistoupí na podmínky EU, jí byl přislíben speciální status. Tento status by se stal platným v momentě, kdy by britská vláda potvrdila, že země zůstane v EU.

Od 19. do 20. února 2016 probíhalo v Bruselu zasedání Evropské rady, které Donald Tusk označil jako klíčové pro budoucnost EU. Během zasedání se setkali zástupci členských států EU a Velké Británie za cílem uzavřít konečnou dohodu o reformě EU.

Druhý den summitu David Cameron ohlásil konání referenda o setrvání Velké Británie v EU dne 23. června 2016 a apeloval na britské občany, aby hlasovali pro členství země v EU. Dojednaná reforma EU měla být platná v momentě, kdy by občané v referendu potvrdili členství UK v EU.

2.5.3 Kampaň

Vláda Davida Camerona již od počátku podporovala setrvání Velké Británie v EU, ostatně jak jsem již zmiňovala dříve, Cameron v momentě vyhlášení termínu referenda apeloval na britské občany, aby hlasovali pro setrvání. Oficiální start kampaně byl stanoven na 15. dubna 2015, kdy bylo také stanoveno, že hlavní organizací, která povede kampaň za setrvání UK v EU bude organizace „*Britain Stronger in Europe*“ a hlavní organizací kampaně za vystoupení země z EU bude pověřena skupina „*Vote Leave*“.

Stejně jako Labouristická vláda v roce 1975, byli i členové Konzervativní vlády Davida Camerona zproštěni povinnosti jednotného vládního názoru a bylo jim umožněno zúčastnit se kampaně za setrvání či vystoupení UK z EU. Tato výjimka se týkala opět pouze problematiky referenda, ve všech dalších tématech vláda zůstala jednotná. Gesto Camerona však nemůžeme brát jako vstřícné gesto vůči členům svého

kabinetu, jelikož situace ve vládě byla taková, že někteří euroskeptičtí ministři naznačovali, že pokud budou nuceni proti své vůli podpořit kampaň pro setrvání UK v EU, rezignují jako projev nesouhlasu na své vládní posty.⁶⁹

Na rozdíl od kampaně v roce 1975, kdy převážná většina ministrů a politiků podporovala setrvání země v EU a ti politici, kteří podporovali vystoupení, byli označováni za extremisty, nyní to bylo jinak. Na každé straně vystupovali vážení politici a politická scéna byla takřka rovnoměrně rozdělena, a zatímco premiér Cameron prezentoval oficiální stanovisko vlády, která doporučovala hlasovat pro setrvání, člen jeho kabinetu Michael Gove byl společně s tehdejší starostou Londýna a předním politikem Konzervativní strany horlivým zastáncem vystoupení z EU.

V dubnu 2016 vydala britská vláda oficiální brožuru, ve které uvedla důvody, proč by občané měli hlasovat pro setrvání v EU. Brožura vyzdvihovala garantovaný speciální statut UK (zachování britských hranic; UK měla zajištěno, že se nebude podílet na dalším rozšiřování EU, ani nebude nucena přijmout euro, ..) v případě nevystoupení a zmiňovala řadu výhod, jež členství v EU denně britským občanům přinášelo (existence až 3 miliony pracovních pozic díky členství v EU; možnost pracovat, studovat a žít v jiném členském státě; větší bezpečnost, jelikož UK sdílí informace o bezpečnostní situaci s ostatními členskými státy a naopak). Samozřejmě jsme se i mohli dočíst o nevýhodách v případě vystoupení jako například ekonomický šok, ze kterého by se země vzpamatovávala až jednu dekádu nebo složitější proces cestování. Byl založen i web www.EUReferendum.gov.uk⁷⁰, kde mohli občané získat více informací o výhodách členství.⁷¹

Vládu, stejně tak jako Konzervativní stranu, sužovala její rozdělenost v otázce referenda a ostatně i média prezentovala brexit jako referendum o budoucnosti

⁶⁹ PRESS ASSOCIATION. David Cameron confirms ministers can campaign for 'Brexit'. *The Guardian* [online]. 5. 1. 2016 [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jan/05/eu-referendum-david-cameron-confirms-ministers-campaign-brexit>

⁷⁰ K dnešnímu dni (7.3.2018) již web nefunkční

⁷¹ HM GOVERNMENT. The Government believes that voting to remain in the European Union is the best decision for the UK. *GOV.UK* [online]. 6. 4. 2016 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/515068/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk.pdf

Konzervativní strany a jejího následného směřování. Proti tomu se ve své řeči z 6. června 2016 ohradila Natalie Bennett, tehdejší předsedkyně Strany Zelených. Ta, během společného vystoupení s Davidem Cameronem, Harriet Harmon (členka Labouristické strany) a Timem Farronem (tehdejší lídr Liberálních Demokratů), které mělo britským voličům ukázat jednotnost politických stran napříč politických stran v tom, že pro budoucnost UK je členství v EU nejlepší možností, prohlásila, že média by se měla přestat věnovat situaci v Konzervativní straně a místo toho by se měla zaměřit na závažnost referenda a jeho možné důsledky.

Kromě obhajování členství v EU se politici během svého červnového vystoupení zaměřili i na kritiku kampaně za vystoupení z Evropské unie. Cameron vyzdvihl význam společného vystoupení jako důkaz jednoty mezi stranami a označil opoziční kampaň za nedemokratickou a bezohlednou, jelikož dle něj schválně neprezentuje možné důsledky vystoupení z EU.⁷²

Zmiňované vystoupení bylo jedním z mnoha, kterých se Cameron od března do června 2016 zúčastnil. V rámci své vládní kampaně objížděl Velkou Británii, pořádal veřejná vystoupení a debaty a snažil se britské občany přesvědčit o důležitosti a výhodách členství UK v EU. Nicméně vliv vládní kampaně na občany byl ovlivněn dvěma významnými faktory. Hojně skloňovanou názorovou nejednotností vlády a Konzervativní strany v evropské otázce a klesající oblíbeností Davida Camerona.

V dubnu 2016 zveřejnila agentura YouGov svůj pravidelný měsíční průzkum oblíbenosti lídrů Konzervativní strany a Labouristické strany.⁷³ Lidem, kteří se zúčastnili dotazníku, byla položena otázka, zdali jsou spokojeni s prací Davida Camerona jako ministerského předsedy a jak jsou spokojeni s prací Jeremyho Corbyna. Průzkum ukázal pokračující trend neustále klesající oblíbenosti Davida Camerona, která byla na svém nejnižším bodě od Cameronova zvolení do čela vlády v červenci 2013 a také to, že poprvé od zvolení Jeremyho Corbyna lídrem Labouristické strany v září 2015 byla Cameronova

⁷² MASON, Rowena a Anushka ASTHANA. David Cameron: leave vote would be economic bomb for UK. *The Guardian* [online]. 6. 6. 2016 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/06/david-cameron-brexit-would-detonate-bomb-under-uk-economy>

⁷³ DAHLGREEN, Will. Cameron's ratings now lower than Corbyn's. In: *YouGov* [online]. 8. 4. 2016 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <https://yougov.co.uk/news/2016/04/08/camerons-ratings-now-lower-corbyns/>

popularita na nižší úrovni než ta Corbynova. Klesající popularita Camerona byla primárně způsobena nedůvěrou voličů Konzervativní strany, kterou v nich Cameron způsoboval, kvůli svému postoji k Evropské unii a také v té době aktuální kauzou tzv. Panama papers.⁷⁴

Rozpolcenosti vlády a strany využil například lídr Labouristické strany Jeremy Corbyn, který, ačkoliv deklaroval podporu kampaně na setrvání země v EU, se odmítl připojit ke společným vystoupením s Davidem Cameronem a dalšími lídry politických stran a místo toho pokračoval v ostré rétorice proti Konzervativní straně. Corbyn se ostatně neobjevil na téměř žádném veřejném vystoupení, kde by podpořil setrvání země v EU, čímž utvrdil voliče Labouristické strany, že s ohledem na svou minulost silně euroskeptického politika a navzdory své deklarované podpory setrvání v EU, bude hlasovat pro vystoupení.

Tyto faktory dělaly Cameronovu kampaň méně účinnou a snižovaly její význam. Britský deník Guardian ve svém článku z 10. června 2016⁷⁵ popisuje situaci v zemi těsně před referendem. V té době na popud deníku vzniklo několik skupin náhodně vybraných osob, kterých se následně novináři ptali na jejich názor na před-referendové kampaně britských politiků a jestli jim tyto kampaně pomohly v jejich rozhodování. Dle redaktorů několik lidí odpovědělo, že jim připadá, že se obě strany neustále z něčeho obviňují a navzájem se uráží. Většina odpověděla, že jsou díky kampaním více zmatení a nenacházejí odpovědi na své otázky, jež by jim pomohly v rozhodování. A tak nebylo překvapením, že předvolební průzkumy těsně před dnem konání referenda naznačovaly velmi těsný rozdíl mezi oběma tábory.

⁷⁴ Bližší informace o kauze zde: MÁNERT, Oldřich. PŘEHLEDNĚ: Kauza Panama Papers týden po vypuknutí. Co vše už víme. *MF Dnes* [online]. 2016, 10.4.2016 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/prehledne-panama-papers-0sq-/zahranicni.aspx?c=A160408_125733_zahranicni_ert

⁷⁵ MASON, Rowena a Anushka ASTHANA. On the EU campaign trail: politicians aren't helping confused voters. *The Guardian* [online]. 10. 6. 2016 [cit. 2018-03-07]. DOI: MASON, Rowena a Anushka ASTHANA. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/10/people-are-still-confused-on-brexit-and-the-campaign-isnt-helping>

2.6 Vliv britské vlády na hlasování občanů Velké Británie během brexitu

V této podkapitole bych se chtěla věnovat shrnutí geneze vztahu vlády Velké Británie k evropské otázce a najít odpověď na tuto otázku: Ovlivnila britská vláda rozhodnutí britských občanů natolik, že se pak následně rozhodli hlasovat pro vystoupení země z EU?

Na tuto otázku musím odpovědět zcela jednoduše a stručně – Ano.

Příčinu však nehledejme v několika měsících vládní kampaně, která proběhla těsně před samotným referendem v červnu 2016, jelikož vztah vlády Velké Británie k Evropské unii byl specifický a problematický již od vzniku Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951.

Andrew Geddes ve své knize *The European union and British politics*⁷⁶ popisuje vztah UK k EU za pomoci několika slov. Převážně se jedná o slova „euroskeptický“, „nerozhodný“, „problematický“ či „zdráhavý“. UK se díky tomu, že se jedná o ostrovní stát, nikdy necítila být součástí kontinentální Evropy a dávala to zbytku Evropu jasně najevo. Tento specifický přístup a jistý nadřazenost byly patrné i v momentě, kdy se vláda UK rozhodla, že se země stanem členem EU, jelikož její mezinárodní vliv slábl a britská vláda vyhodnotila, že nejlepší možné řešení bude členství v EU. Již během vstupních jednání UK si diktovala velké množství podmínek, za kterých je ochotna do EU vstoupit. Z čtení těchto podmínek jsem si odnesla pocit, že vláda UK sice přistoupila na myšlenku členství země v EU, ale byla ochotna akceptovat jenom výhody, které ji toto členství přinášelo a jakékoliv nevýhody se rozhodla eliminovat.

Žádnou z britských vlád od roku 1945 až po současnost nemohu označit jako přehnaně evropsky optimistickou, i ty nejvíce pro-evropsky naladěné vlády (vláda Edwarda Heatha, Tonyho Blaira nebo obě vlády Davida Camerona) si udržovaly určitý odstup, nadále prezentovaly výjimečnost UK na evropské scéně a vyjednávaly nové výhody pro Velkou Británii. V historii britských vlád jsme se setkaly s mnoha názory od Churchilla, který tvrdil, že UK zbytek Evropy nepotřebuje, přes Margaret Thatcherovou, která, ačkoliv původně silně podporovala členství EU během referenda o setrvání v Unii v roce 1975, během svého vládnutí již evropskou integraci ostře kritizovala a vedla spor

⁷⁶ GEDDES, Andrew. *The European Union and British politics*.

ohledně výše britských poplatků, které země odváděla do společně evropské kasy, po Davida Camerona, jež v rámci předvolební kampaně slíbil v roce 2013 referendum o setrvání země v EU, aby pak následně téměř do posledního dechu bojoval za to, aby země v Unii skutečně zůstala.

Vlády v průběhu let vytvářely dojem, že Velká Británie vlastně Evropskou unii nepotřebuje, neboť jí nepřináší žádné výhody, akorát nevýhody v podobě vysokých poplatků, zásahů do rozhodování a práv britského národního parlamentu a nátlaku v podobě přijetí společně měny EU – eura.

Navíc po rozšíření Unie v roce 2004 o státy východní Evropy se díky Schengenským dohodám, které přinesly občanům EU možnost pracovat, žít či studovat v jakémkoliv jiném členském státě, a které fakticky zrušily hraniční kontroly mezi jednotlivými státy, se stalo, že se občané států východní Evropy rozhodli využít této jedinečné příležitosti a začali se masivně stěhovat za prací do UK. Z počátku britská vláda tento krok vítala, avšak následně začala EU pro tento krok kritizovat, jelikož měla pocit, že Unie zemi neumožňuje si dostatečně kontrolovat své vlastní hranice a bránit se vlnám imigrantů z východní Evropy. To se stalo také v roce 2016 jedním z hlavních pilířů před-referendové kampaně pro vystoupení z EU. Imigrace a důležitost ochrany vlastních hranic, kdy si již země nebude nechávat diktovat, koho by měla přijmout a koho ne.

Vraťme se tedy na začátek k mé výzkumné otázce a odpovězme si opět otázkou. Mohl David Cameron, i přes své vysoké nasazení během kampaně za setrvání země v EU, přesvědčit britské občany během několika měsíců o výhodách členství v EU, když v posledních dekadách britské vlády přesvědčovaly občany o opaku? Když prezentovaly pouze nevýhody a problémy Evropské unie a mluvily o výjimečnosti Velké Británie jako jedince? Nemůžeme si tedy říct, že referendum a jeho výsledek je pouze důsledkem vládní kampaně Davida Camerona a roztříštěnosti vlády, o které jsem mluvila v předchozí kapitole. Výsledek referenda byl také důsledek mnohaletého „snažení“ britských vlád a jejich otevřeného euroskepticismu a prezentování EU jako něco negativního, co jim diktuje, jak se mají Britové ve své vlastní zemi chovat. Obávám se, že tento dojem již Cameron jako předseda britské vlády nemohl během několika posledních měsíců před referendem zvrátit.

3 Vliv britských politických stran a jejich přístup k EU

Chceme-li hodnotit přístup Velké Británie k Evropské unii, není možné vynechat britské politické strany a jejich postoj. Britské politické strany společně s britskými médii vytváří veřejné mínění a tím ovlivňují masy lidí. Velmi často se proto stává, že voliči jednotlivých stran či hnutí se politických otázkách rozhodují na základě doporučení své politické strany. Navíc s ohledem na většinový systém Velké Británie využívaný během parlamentních voleb a dominanci svou nejsilnějších stran (Konzervativní strana a Labouristická strana), které poté utváří jednobarevnou vládu, je možné říci, že politické strany mají na britské veřejné mínění větší vliv než britská vláda a jsou tedy významným subjektem na britské politické scéně.

Z toho důvodu se v této kapitole zaměřím na programy britských politických stran a přiblížit historický vývoj jejich vztahu k evropské integraci až po před-brexitové období. Konkrétně se budu věnovat těm stranám, které mají své zastoupení v britském parlamentu. Výjimku tohoto pravidla tvoří Nezávislá strana Spojeného království, která, ačkoliv v parlamentu nezasedá, byla, co se týče počtu voličů, v před-referendovém období čtvrtou nejsilnější britskou stranou.

Kterým politickým stranám se tedy budu v této diplomové práci věnovat? Jako první je nutné zmínit nejsilnější celostátní strany UK. První z nich je *Konzervativní strana*, nástupce původní politické strany tzv. Toryů, která svůj vznik datuje do 17. století a druhou stranou je *Labouristická strana*, založená v roce 1900. Pozice Labouristické strany však vždy nebyla tak silná, ještě ve dvacátých letech dvacátého století byla druhou nejsilnější stranou tradiční *Liberální strana*. Ta byla později po sloučení se Sociálně demokratickou stranou přejmenována na *Liberální Demokraty*.

Tyto tři politické strany jsou jedinými politickými stranami na území Velké Británie. V poslední době i ve spojení s konáním brexitu, se často objevovaly informace o další významné politické straně v té době silně vyjadřující podporu kampani „*Leave*“. Touto stranou je *Strana nezávislosti Spojeného království (Independent Party UK)* používající zkratku UKIP. Z celostátní úrovně stojí ještě za povšimnutí *Strana Zelených*.

Vyjma celostátní úrovně, nesmíme zapomínat na další významné politické strany, které se však objevují pouze na regionální úrovni v jednotlivých částech Spojeného království – tedy ve Skotsku (*Skotská národní strana*), Walesu (*Plaid Cymru*) a Severním Irsku (*Sinn Féin, Demokratická unionistická strana a Sociálně demokratická a labouristická strana*). Anglii nezmiňuji, jelikož její politická scéna odráží tu celostátní.

3.1 Konzervativní strana

Konzervativní strana je středo-pravicovou politickou stranou, která navázala v 30. letech 19. století na jednu ze dvou původních britských tradičních politických stran – Toryové⁷⁷. Tato strana vždy podporovala kapitalismus, svobodné podnikání a minimální zásahy vlády.

Ačkoliv byly během Konzervativní vlády Edwarda Heatha (1970-74) vyjednány finální podmínky pro členství UK v Evropské společenství (ES), kterého se země ještě během vlády Heatha v roce 1973 stala členem, označit Konzervativní stranu jako stranu s pro-evropským směřením by bylo silně problematické. Nicméně je možné říci, že je Konzervativní strana více pro-evropskou stranou než její největší konkurent Labouristická strana, která byla od založení Evropského společenství uhlí a oceli až do roku 1973 vždy ostře proti tomu, aby se země stala členem Společenství.

O podání žádosti o členství v Evropském společenství musela v roce 1971 rozhodnout hlasováním Dolní komora Parlamentu Velké Británie a ani během samotného hlasování nebyla Konzervativní strana ve svém názoru jednotná. Návrh byl nakonec schválen, ale pouze díky podpoře části členů opoziční Labouristické strany (viz. Příloha č.2). Avšak i přes tyto obstrukce se Konzervativní strana stala z pohledu veřejnosti stranou pro-evropskou.

Dle Konzervativní strany přinášelo zemi členství ve Společenství velké množství výhod, a i přestože během vlády Margaret Thatcherové Británie tvrdě vyjednávala o snížení britských poplatků do společné pokladny ES a o dalších ústupcích pro Británii, dle jednotlivých členů strany země do ES patřila.

⁷⁷ Tou druhou stranou jsou tzv. Whigové, předchůdci Liberální strany, nyní Liberálních Demokratů

O několik let později se začal vztah Konzervativní strany k evropské integraci postupně zhoršovat. Během schvalování Maastrichtské smlouvy v britském parlamentu již musel premiér John Major (1990–1997) na své poslance použít nátlak, kdy jim pohrozil, že mají dvě možnosti – buď přijmou Maastrichtskou smlouvu s ústupky, které Major vyjednal nebo smlouvu nepřijmou, následně v příštích parlamentních volbách zvítězí Labouristická strana jejíž nově sestavená vláda přijme Maastrichtskou smlouvu i bez vyjednaných ústupků. Během prvního hlasování návrh smlouvy neprošel, jelikož proti němu hlasovalo euroskeptické křídlo Konzervativní strany, během druhého hlasování již zákon prošel.⁷⁸

Postoj Konzervativní strany se v minulosti několikrát změnil od lehké skepse, přes odmítání a následně podporu členství a vstup do ES, aby se tento postoj změnil opět na euroskeptický. Není proto žádným překvapením, že evropská otázka mnohokrát stranu rozdělila, nejfatálněji tomu bylo právě před konáním brexitu. Tomu se však budu více věnovat v další kapitole.

3.2 Labouristická strana

Labouristická strana vznikla v roce 1900 a její členové rádi používali frázi: „*Nová politická strana pro nové století*“⁷⁹. Tato strana měla reprezentovat dělnickou třídu, která mezi dosavadními stranami neměla žádné zastoupení.

Labouristická strana se často vymezuje sloganem „*Strana pro všech, nejen pro některé*“⁷⁹ a prezentuje se jako strana lidu, která neslouží pouze privilegovaným vrstvám⁸⁰, ale naopak dává obyčejným lidem šanci vyjádřit svůj názor prostřednictvím voleb a dělá všechno pro to, aby zlepšila jejich postavení a každodenní život.

Od prvotních počátků, kdy ve svých prvních parlamentních volbách v roce 1906 získala 26 poslaneckých míst, nabývala strana rychle na popularitě a ve 20. letech 20. století se stala druhou nejvýznamnější stranou UK, kdy na tomto postu vystřídal Liberální stranu. Jeden z nejdůležitějších momentů v historii Labouristické strany bylo

⁷⁸ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

⁷⁹ Labour Party. *Labour's history. Labour Party* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z:

<https://labour.org.uk/about/labours-legacy/>

⁸⁰ Narážka na Konzervativní stranu

vítězství v parlamentních volbách 1945 a vytvoření jedné ze svých prvních vlád. Vítězství bylo o to cennější, že v čele Konzervativní strany tehdy stála postava 2.světové války Winstona Churchilla.

Vztah Labouristické strany k Evropské unii se přelévá od negativního k pozitivnímu po celou dobu existence Unie. Ihned na počátku vzniku organizace se strana postavila proti tomu, aby se Velká Británie stala jejím členem, když v roce 1961 hlasovala proti návrhu, který Parlamentu UK předložil premiér Macmillan.

První obrat přišel v roce 1967, když strana podpořila druhou žádost o členství UK v Evropském společenství. Nicméně tato žádost byla zablokována druhým francouzským vetem Charlese de Gaulla. Smýšlení Labouristické strany však zaznamenalo určitou změnu/posun ve vztahu k Evropskému společenství, je však nutné zmínit, že ne celá strana byla ES nakloněna a jako všude jinde, i zde se našli oponenti tohoto rozhodnutí. Pověštinou se jednalo o levicové křídlo strany, avšak i na tom pravicovém se našli odpůrci myšlenky UK v ES, jelikož se obávali, že by členství mohlo ohrozit nejen národní suverenitu Velké Británie, ale dokonce i samotnou demokracii. Zachování suverenity bylo možné pouze, pokud bude stát UK mimo Společenství.⁸¹

Z přílohy č.1, která se věnuje hlasování Dolní komory Parlamentu UK o členství v ES v letech 1971 a 1972 můžeme vidět jasnou roztržičnost strany (převážně tedy během hlasování v roce 1971), kdy nejprve 69 členů hlasovalo pro členství, 198 proti a 20 se jich zdrželo. Zajímavostí je, že mezi těmito 69 členy Labouristické strany, kteří hlasovali pro členství, byl i tehdejší místopředseda strany Roy Jenkins, který na svůj post záhy po hlasování rezignoval a během druhého hlasování v roce 1972 již nikdo ze strany pro členství nehlasoval.⁸²

Oficiálním stanoviskem Labouristické strany bylo, že ačkoliv strana přímo neodmítala členství v ES, nelíbily se jí podmínky vyjednané Konzervativní stranou. Proto si ve svém prohlášení vymínila, že dojde k novému jednání o podmínkách pro UK, které budou následně potvrzeny či vyvráceny celostátním referendem v roce 1975. Harold

⁸¹ DIMITRAKOPOULOS, Dr Dionyssi. The Labour Party and the EU: Politics, The EU and the world. *UK in a Changing Europe* [online]. 28.9.2015 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://ukandeu.ac.uk/the-labour-party-and-the-eu/>

⁸² JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

Wilson, tehdejší předseda strany a zároveň ministerský předseda Velké Británie, si byl roztříštěnosti vlastní strany, jež se prokázala během hlasování v roce 1971, vědom, a tak v roce 1974 nechal zrušit pro členy vlády tzv. kolektivnost, tedy že každý jeden člen vlády musí podporovat názor, který zastává vláda jako celek a veřejně proti němu nevystupovat. Zásah Harolda Wilsona znamenal, že členové vlády mohli před referendem v roce 1975 vést kampaň podporující či oponující členství v ES, avšak v momentě zveřejnění výsledků referenda musela celá vláda tyto výsledky přijmout a podporovat jako celek. Což se také stalo a po zveřejnění výsledků se vláda navzdory roztříštěnosti prezentovala jako jeden celek, akceptující výsledky.

Labouristická vláda stejně jako většina politických stran veřejně podporovala setrvání země v ES, vyhlášení referenda bylo spíše taktickou záležitostí, popíchnutím směrem ke Konzervativní straně a možností, jak přetáhnout její voliče na stranu Labouristické strany. Veřejná demonstrace toho, že Labouristé se zajímají o názor občanů na ES, na rozdíl od Konzervativní strany, jejíž vláda nechala zemi vstoupit do ES bez toho, aniž by se zeptala veřejnosti na její názor.

Křehkost celistvosti strany se ukázala po prohraných volbách v roce 1979, kdy byl do čela strany zvolen Michael Foot, který si jako jeden z nejdůležitějších bodů stanovil vystoupení UK z Evropského společenství. To vedlo k rozdělení strany v roce 1981 a odchodu proevropských politiků – Roye Jenkinse, Davida Owena, Billa Rodgerse a Shierley Williams ze strany a založení nové politické strany: Sociálně Demokratická strana, podporující setrvání v ES.⁸³

Hlavním tématem předvolební kampaně Labouristické strany v roce 1983 bylo vystoupení z Evropského společenství⁸⁴. Tato kampaň však voliče nikterak neoslovila a strana utrpěla jeden z největších volebních debaklů ve své historii a Michael Foot byl nahrazen více proevropským Neilem Kinnochem, který proměnil postoj strany takovým způsobem, že strana před volbami 1989 byla více pro-evropskou stranou než Konzervativní strana.

⁸³ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

⁸⁴ *The New Hope for Britain: The Labour Party: 1983* [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab83.htm>

Stranu opětovně rozdělila debata o přijetí či nepřijetí Maastrichtské smlouvy, kdy někteří z jejích poslanců otevřeně podporovali Margaret Thatcherovou (která bojovala proti smlouvě) a na její popud vzniklou telefonní linku, kam mohli občané UK volat a vyjadřovat podporu či odpor vůči Maastrichtské smlouvě. V důsledku toho byli tito poslanci vyloučeni z Labouristické strany. Naproti tomu spojení lídrů nejsilnějších politických stran – John Mayor (Konzervativní strana), Neil Kinnock (Labouristická strana) a Paddy Ashdown (Liberální Demokraté) na podporu Maastrichtské smlouvy se obešlo bez jakýchkoliv větších připomínek.⁸⁵

V roce 1997 se po osmnácti letech v opozici dostal do čela země premiér Tony Blair, předseda Labouristické strany, který byl během svého působení velkým podporovatelem Evropské unie a jejího rozšiřování, a to i přesto že byl v 70. letech proti členství UK v ES⁸⁶. A poslanci Labouristické strany ve velké většině podporovali názor svého lídra i názor Labouristické strany, i když samozřejmě i mezi poslanci se objevili tací, kteří stáli proti Evropské unii a názorům pro-evropského Tonyho Blaira. Avšak záhy přišlo 11. září 2001 a teroristické útoky na Spojené státy americké (USA), které přesměrovaly pozornost britské zahraniční politiky od evropské integrace na USA.

Postoj strany k Evropské unii před brexitem v červnu 2016 byl opředen velkým otazníkem. Ačkoliv oficiální stanovisko Labouristické strany znělo, že si strana přeje setrvání Velké Británie v Evropské unii a strana se prezentovala jako pro-evropská, zvolení euroskeptického Jeremy Corbyna, někdejšího člena euroskeptického křídla Labouristické strany⁸⁷ do jejího čela, značí o opaku. Avšak již zvolení Jeremyho Corbyna opět poukázalo na roztržičnost strany, jelikož zatímco Corbyna podpořilo velké množství řadových členů strany, velké podpory od poslanců se mu nedostalo.⁸⁸

⁸⁵ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

⁸⁶ Nicméně stojí za zmínku, že i Neil Kinnock byl původně proti Evropskému společenství.

⁸⁷ Během referenda v roce 1975 byl proti setrvání UK v ES a vystupoval i proti přijetí Maastrichtské smlouvy.

⁸⁸ MATTHEWS, Dylan. Brexit has caused the Labour Party to descend into total omnishambles. *VOX* [online]. 28.6.2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://www.vox.com/2016/6/27/12040056/brexit-corbyn-labour-coup-benn>

3.3 Liberální Demokraté

Vztah Liberálních demokratů (zkráceně LD) vůči Evropské unii je už od vzniku Evropského společenství uhlí a oceli až po současnost konstantně pro-evropský, čímž se LD odlišují od všech ostatních tradičních britských stran, které svůj postoj průběžně měnily⁸⁹.

Předchůdcem Liberálních Demokratů byla Liberální strana, politická strana, která svůj vznik datuje do poloviny 19. století a je označována za následovníka tzv. Whigů, jedné ze dvou původních politických stran Velké Británie (druhou stranou byli tzv. Toryové, politická strana, na kterou navázala dnešní Konzervativní strana). Liberálové si až do počátku 20. století drželi postavení jedné ze dvou nejsilnějších britských stran, avšak během 20. let 20. století byli na tomto postu nahrazeni nově vzniklou Labouristickou stranou. Straně se až do dnešních dnů nikdy nepovedlo navázat na svůj tehdejší úspěch a znovu přilákat na svou politiku větší množství voličů.

V době vzniku Evropského společenství uhlí a oceli na počátku 50. let to byla právě Liberální strana, která se hlasitě vyjadřovala pro členství UK ve Společenství a podporovala myšlenku jednotné Evropy. Nicméně v tehdejší době zasedalo v Dolní komoře britského parlamentu pouhých šest poslanců LD, proto nebyl jejich názoru přikládán takový důraz.

Na druhou stranu, když na přelomu let 1971 a 1972 jednali poslanci o možném členství země ve Společenství, ani Liberální strana nebyla ve svém hlasování jednotná. Z šesti poslanců LS hlasovalo pět pro členství a jeden byl proti.⁹⁰ Tento poslanec se jmenoval Emlyn Hooson a jednalo se o vystudovaného právníka, který byl poslancem LS v letech 1962 až 1979 a v roce 1967 se také neúspěšně ucházel o post předsedy Liberální strany. Pokud by ve svém snažení uspěl, jeho ideou byla nová více pravicová Liberální strana, jež by mohla konkurovat Konzervativní straně. Zastával také myšlenku přijetí

⁸⁹ Jako například Konzervativní strana nebo Labour party

⁹⁰ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

méně proevropské linie strany, proto jeho zamítavý postoj během hlasování ohledně členství země v EU na přelomu let 1971/72 nebyl velkým překvapením.⁹¹

V roce 1981 se několik politiků Labouristické strany nesouhlasících s protievropskými názory⁹² své strany rozhodlo vystoupit ze strany a založit novou Sociálně Demokratickou stranu (Social Democratic Party zkráceně SDP). Bylo to právě silně proevropské cítění, které dokázalo spojit Liberální stranu a SDP do takové míry, že strany společně vytvořily SDP-liberální alianci, se kterou vstoupily v letech 1983 a 1987 do voleb. Po neúspěšných volbách v roce 1987 bylo rozhodnuto, že by oběma stranám přinesla větší úspěch nová image a bylo domluveno sloučení stran. To se uskutečnilo v roce 1988, kdy došlo k vytvoření Liberálně Demokratické strany (zkráceně LD) v jejímž čele stál Paddy Ashdown.⁹³

I jako nová strana zůstala LD v rámci své zahraniční politiky silně proevropskou stranou, která vždy podporovala myšlenku Evropské unie. LD vždy zastávali myšlenku, že by se UK měla více angažovat v otázkách Evropské unie a stát se aktivním a výrazným členem Unie, kladně se vyjadřovali i k myšlence přijetí společné evropské měny euro jako britské národní měny.

Po parlamentních volbách v roce 2010 zaznamenala strana nebývalý úspěch, kdy získala 57 křesel⁹⁴, a neboť žádná ze dvou nejsilnějších stran nezískala většinu hlasů potřebnou k vládnutí, utvořili LD koalici s Konzervativní stranou. Jednalo se o vládní první koalici od poválečného období a LD se vezli na vlně popularity.

V roce 2004 těsně před volbami do Evropského parlamentu lídr LD Nick Clegg vystoupil v televizní debatě proti lídrovi UKIP Nigelovi Farageovi, čímž jasně ukázal, že strana je protipólem populistické a euroskeptické strany UKIP. LD byli výjimeční tím, že se jako jediná britská politická strana věnovali evropské otázce a jejími výhodami pro

⁹¹ Lord Hooson: Obituaries. *Telegraph* [online]. 22.2.2012 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/9098845/Lord-Hooson.html>

⁹² Důvodem vystoupení poslanců z Labour party nebyla pouze evropská otázka, nicméně hrála v tomto rozhodnutí důležitou roli.

⁹³ INGHAM Robert and BRACK Duncan . Peace, reform and liberation: a history of liberal politics in Britain 1679-2011. London: Biteback, s. 271-307.

⁹⁴ Election 2010: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>

britské občany (výhody pro cestovní ruch UK a jednodušší cestování po Evropě pro britské občany, pracovní mobilita a výhody migrace). Avšak díky neoblíbenosti vládní koalice mezi občany a nespokojenosti s konáním LD ve vládě, v parlamentních volbách 2015 strana dramaticky propadla, ztratila 49 křesel⁹⁵, Nick Clegg rezignoval na svůj post a strana se dostala do hluboké krize.

Strana ztratila svůj post třetí nejsilnější strany v Parlamentu UK, na kterém ji po nečekaném volebním úspěchu nahradila Skotská národní strana a nyní hledá nové způsoby, jak přitáhnout zpět své voliče. Problém je, že se musí odlišit od dalších politických stran jako je UKIP, Strana Zelených nebo třeba Skotská národní strana, které stejně jako ona chtějí zaujmout kritikou s politikou Konzervativní strany a Labouristické strany, ale zároveň se snaží nacházet si i své specifikum.

3.4 Strana nezávislosti Spojeného království

Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP) nepatří mezi tři největší politické strany ve Velké Británii, ale rozhodně je důležité ji zmínit, i kvůli jejímu skokovému nárůstu popularity v posledních několika letech. Nejdůležitějším rokem byl rozhodně rok 2016, kdy se strana výrazně angažovala v prvních šesti měsících v rámci kampaně za vystoupení země z EU a dostalo se jí velké pozornosti.

Předchůdcem strany byla Anti-federalistická liga založená v roce 1991 na protest proti Maastrichtské smlouvě. Již od začátku její existence bylo cílem ligy vystoupení z Evropské unie, jelikož Velká Británie dle nich sloužila EU pouze jako plátce daní do evropských pokladen, což zatěžovalo britskou ekonomiku a znemožňovalo její vyšší růst.

V roce 1993 došlo na přejmenování ligy na Stranu nezávislosti Spojeného království (UKIP). Jedním z důvodů bylo, že strana nechtěla, aby jí někdo zaměňoval s radikálně pravicovou Britskou národní stranou, jelikož UKIP se chtěla vyvarovat toho, aby jí někdo spojoval s rasistickou stranou. UKIP si zachovala euroskeptický postoj, kterým navázala na Anti-federalistickou ligu a pokračovala v jejím ostrém postoji vůči EU. S touto silnou proti-evropskou rétorikou na politické britské scéně byla strana

⁹⁵ Election 2015: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election/2015/results>

ojedinělou, proto její politici rádi prohlašovali, že UKIP je jedinou stranou, která říká svým voličům pravdu o EU.⁹⁶

V roce 1999 strana zaznamenal první průlom, kdy ve volbách do Evropského parlamentu získala 3 křesla. Jedno z těchto křesel získal Nigel Farage, od roku 2006 lídr strany a jedna z pozdějších významných postav před-referendového období. Skutečným průlomem byl pro stranu rok 2004 a znovu volby do Evropského parlamentu, UKIP v těchto volbách získal 12 evropských křesel a stal se třetí nejúspěšnější stranou voleb.⁹⁷

Rok 2006 byl počátkem přerodu strany na jednu z nejvýraznějších stran britské politické scény. Nigel Farage se stal novým lídrem strany, což započalo desetileté období vzestupu strany. Pozornost jim zajistil i David Cameron, který se v rozhovoru pro Londýnské rádio o UKIP vyjádřil jako o straně „*fruitcakes, loonies and closet racists*“⁹⁸ a následně se za svůj výrok odmítl omluvit, což stranu velmi pobouřilo.

Nevýhodou pro UKIP bylo, že pro svůj postoj k Evropské unii byla vnímána jako single-issue strana. Navíc dle průzkumů, Britové nikdy neshledávali členství v EU jako jeden z klíčových pojmů, které by mohly rozhodnout volby. Voliči více věnovali svůj pozornost názorům stran na otázky týkající se domácí scény, nikoliv týkající se scéně evropské, proto se strana snažila věnovat i dalším tématům. Na druhou stranu strana pravidelně získávala ve volbách křesla v Evropském parlamentu, i když to byl jediný moment, kdy se občané evropské problematice věnovali a strana měla šance na větší úspěch. V britském parlamentu nikdy příliš velké šance neměla.⁹⁹

Během předvolební kampaně pro parlamentní volby 2015 se UKIPu podařilo zaujmout někdejší voliče Labouristické strany, kteří se po éře *Nové Labouristické strany* vedené Tony Blairem a Gordonem Brownem, kdy se strana ideologicky posunula více do středu politického spektra, již neztotožňovali s novou politikou Labouristické strany a odmítali stranu volit. Úspěch v parlamentních volbách 2015 UKIPu však nezajistili pouze odpadlíci od Labouristické strany, Farage dokázal přitáhnout voliče rozpadající se Britské

⁹⁶By Agencies: *Ukip's journey to breakthrough* [online]. 10.10.2014 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/nigel-farage/11151996/Ukips-journey-to-breakthrough.html>

⁹⁷ By Agencies: ..

⁹⁸ UKIP demands apology from Cameron. *BBC* [online]. 4.4.2006 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4875026.stm>

⁹⁹ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

národní strany a využil rozkolu Konzervativní strany kvůli evropské otázce, která rozdělila i konzervativní voliče. Výsledkem byly téměř 4 miliony hlasů¹⁰⁰, ale bohužel pro UKIP díky většinovému volebnímu systému strana získala jediné křeslo v britském parlamentu.

Farage na tento neúspěch odpověděl tím, že dal svůj post předsedy strany k dispozici, nicméně jeho spolustraníci toto gesto odmítli, Farage tedy předsedou UKIP zůstal a připravoval se na nejdůležitější rok v jeho politickém životě.

Za deset let na postu předsedy strany se Nigel Farage stal politickou celebritou, profesionalizoval svůj styl oblékání a získal si autoritu a respekt mezi svými spolustraníky. Je jisté, že Farage je jedním z nejvýraznějších britských politiků poslední doby, který navíc umí výborně pracovat s kamerou a médii a ví, jak zaujmout. Navíc jeho UKIP byl svým postojem k EU na politické scéně natolik specifický, že se jim dostávalo v médiích skutečně velkého prostoru.

David Cameron byl dle názoru UKIP slabým a nešikovným vůdcem, naopak Farage, který se zařadil po bok dalších evropských populistických politiků (jmenovitě Marie Le Pen ve Francii, Geert Wilders z Nizozemí či Viktor Orbán v Maďarsku) měl být ústřední postavou dezorientované britské společnosti.¹⁰¹ Farage uměl výborně manipulovat s emocemi, věděl přesně, co bude na voliče působit, a to zároveň vždy přitahovalo i média. Na to již například David Cameron neuměl adekvátně zareagovat/odpovědět a ztrácel tím voliče.

3.5 Strana zelených

Další z minoritních stran, Strana zelených (zkráceně SZ), vznikla v roce 1985 jako nástupce Ekologické strany, která navázala na stranu PEOPLE založenou lidmi, kteří se dříve angažovali v různých kampaních za ochranu životního prostředí a následně se rozhodli založit politickou stranu se stejným záměrem. V roce 1990, pět let po vzniku

¹⁰⁰ Election 2015: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election/2015/results>

¹⁰¹ EWEN, Neil. The age of Nigel: Farage, the media, and Brexit. *EU Referendum Analysis 2016*[online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-age-of-nigel-farage-the-media-and-brexit/>

Strany Zelených, však došlo k rozdělení strany a vznikla *Strana Zelených pro Anglii a Wales*, které se budu věnovat, jelikož disponuje i největším počtem členů¹⁰², *Skotská strana Zelených* a *Strana Zelených Severního Irska*, která je nyní součástí Irské strany Zelených.¹⁰³

Až do roku 2008 strana odmítala zavedení postu předsedy strany, místo toho stály ve vedení strany vždy dvě osoby, které veřejnosti prezentovaly výstupy strany, spíše než o předsedy, se tedy jednalo o mluvčí. V roce 2008 si strana odsouhlasila změnu a zvolila Caroline Lucas, jež deset let zastávala post poslankyně v Evropském parlamentu (V Evropském parlamentu si SZ průměrně drží dva až tři poslanecké posty.) a od roku 2010 až do současnosti je poslankyní v britském parlamentu. Po stranické volbě v roce se stala předsedkyní strany Natalie Bennett.

Členství země v EU SZ vždy podporovala, nicméně vůči Evropské unii jako takové je kritická a na členství dokázala nalézt mnoho výhod i nevýhod. S ohledem na svůj program není překvapením, že strana silně podporovala přijetí Kjótského protokolu¹⁰⁴ a podporovala EU v jejím snažení, aby všechny členské státy EU snižovaly počet vyprodukovaných emisí (což znamenalo investice do energeticky úsporných zařízení či technologií) a plnily tak limity, ke kterým se zavázaly.

SZ nesouhlasila se zavedením jednotné evropské měny, avšak naopak předběžně souhlasila s návrhem Smlouvy o Ústavě pro Evropu, kterým byl představen v roce 2003 a měl nahradit dosavadní platné smlouvy Evropské unie¹⁰⁵, s podmínkou, že by ve Smlouvě měla být více zpracována otázka ochrany životního prostředí.¹⁰⁶

3.6 Skotská národní strana

Skotsko je tradičně silně pro-evropskou částí Velké Británie, ostatně jedním z důvodů, proč v roce 2014 občané Skotska v referendu odmítli nezávislost Skotska, byla

¹⁰² V březnu 2017 strana měla 55 500 členů, oproti tomu Skotská Strana Zelených měla dle posledních údajů z roku 2015 9 001 členů a Strana Zelených Severního Irska 332 členů.

¹⁰³ GREEN PARTY POLICY. Green Guarantee: Membership of the EU. *Green Party* [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.greenparty.org.uk/green-guarantee/membership-of-the-eu.html>

¹⁰⁴ Mezinárodní smlouva zabývající se klimatickými změnami.

¹⁰⁵ Maastrichtská smlouva a Smlouva o založení Evropského společenství

¹⁰⁶ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*..

obava, že by po získání nezávislosti Skoti přišli o možnost být členy Evropské unie. To se také odráží i na smýšlení místních politických stran, jejichž politiky jsou silně proevropské.

Nejdůležitější a aktuálně i nejsilnější skotskou stranou je Skotská Národní strana (zkráceně SNP). Její vznik datujeme do roku 1934, kdy sloučením Národní strany Skotska a Skotské strany došlo k vytvoření SNP. Strana na svých stránkách zasazuje své úplné počátky ještě dříve, do 20. až 30. let 20. století, kdy začala vznikat hnutí a organizace bojující za vznik skotské regionální vlády.¹⁰⁷

Vzhledem ke skotskému přístupu k Evropské unii, který jsem zmiňovala výše, je proto ironií, že SNP byla v roce 1973 proti vstupu Británie do EU. Dokonce před referendem o setrvání v Evropské unii v roce 1975 strana hlasitě vyjadřovala svůj odmítavý postoj a radila svým voličům, aby hlasovali pro vystoupení z EU. Od roku 1979 probíhaly v SNP vnitrostranické rozepře o budoucím směřování strany, které měly za důsledek to, že se po volbách v roce 1983 strana stala definitivně pro evropskou a v roce 1988 dokonce zahájila kampaň za nezávislé Skotsko, které by však bylo součástí Evropské unie.¹⁰⁸ Důvodem toho bylo, že se Skotská národní strana inspirovala sousedním Irskem, které se stalo členem EU stejně jako UK v roce 1973 a členství mu přineslo výrazné ekonomické benefity a peníze plynoucí z Evropského společenství. Dle SNP by nezávislé Skotsko, které by bylo zároveň členem Evropské společenství a eurozóny, mělo nárok na podobné výhody, jelikož obě země mají podobný počet obyvatel a velikostně jsou si také podobné.¹⁰⁹

Těsně před rokem 1999, kdy vznikl Skotský parlament, se poslanec Labouristické strany George Robertson nechal slyšet, že vznik Skotského parlamentu bude znamenat konec SNP, neboť dojde k vyřešení problematiky, které SNP věnovala veškeré své úsilí několik dekád¹¹⁰ a strana již nebude mít co svým voličům nabídnout. Rok 2011, kdy

¹⁰⁷ Our party: The Early Years. *Scottish National Party* [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: https://www.snp.org/our_party

¹⁰⁸ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*..

¹⁰⁹ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*..

¹¹⁰ WARRY, Richard. Guide to the parties: Scottish National Party. *BBC* [online]. 16.5.2017 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election-2017-39861420>

proběhly volby do Skotského parlamentu a ve kterých strana získala většinu křesel, byl důkazem toho, jak silně se pan Robertson pletl.

3.7 Plaid Cymru

Přístup Velšanů k Evropské unii není příliš odlišný od přístupu Anglie, v porovnání se Skotskem nebo třeba Severním Irskem se jedná spíše o euroskeptickou část UK. Co však v minulosti nahrávalo spíše pro-evropské společnosti, byl fakt, že Wales byl dlouhá léta příjemce EU dotací *Objective 1*¹¹¹ a zároveň je zde dlouhodobá tendence velšských voličů volit středo-levicové strany¹¹², které mají tendenci být pro-evropské.

V září 2015 agentura YouGov provedla průzkum mezi velšskými voliči¹¹³, kdy se jich dotazovala, zdali by v případě referenda hlasovali pro setrvání Velké Británie v Evropské unii nebo naopak pro její opuštění. 42 % Velšanů se vyjádřilo, že by hlasovali pro setrvání a 38 % by hlasovalo pro opuštění (zbylých 10 % nebylo rozhodnuto).

Velšané byli již v roce 2015 nerozhodní, nicméně větší podpory se dostalo variantě setrvání v EU. Podobný průzkum agentura YouGov provedla i na území Anglie a výsledky byly obdobné těm z Walesu - 40 % respondentů by v ten moment hlasovalo pro setrvání a 43 % by volilo možnost opuštění EU.¹¹⁴

Plaid Cymru (zkráceně PC) je nejvýznamnější velšskou autonomní stranou, která v současné době má v Národním velšském shromáždění jedenáct z celkového počtu šedesáti křesel¹¹⁵ a čtyři ze čtyřiceti velšských křesel v Dolní komoře Parlamentu UK¹¹⁶.

Stejně jako jsem zmiňovala u SNP, byla i PD v roce 1973 proti členství Velké Británie v EU a také v roce 1975 těsně před referendem o budoucnosti UK v EU bojovala

¹¹¹ Objectives: Plants. *European Commission* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/plant/plant_health_biosecurity/europhyt/objectives_en

¹¹² Election results. *National Assembly for Wales* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://senedd.assembly.wales/mgManageElectionResults.aspx?bcr=1>

¹¹³ ITV Wales Survey Results. In: *YouGov: UK* [online]. 2015 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/pnsbtzi7d0/ITVWales__Sept15_WelshBarometer_w.pdf

¹¹⁴ Views in Wales on the European Union. *The UK in a Changing Europe* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://ukandeu.ac.uk/fact-figures/views-in-wales-on-the-european-union/>

¹¹⁵ Assembly Members. *Plaid Cymru* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/acau_ams

¹¹⁶ *Members of Parliament* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/asau_mps

za vystoupení z Unie. Ostatně i historický vývoj ideologického smýšlení strany byl podobný jako u SNP, PD také na konci 80. let 20. století začala být více pro-evropská.¹¹⁷ Nejednalo se však o žádný překvapivý a nenadálý krok, strana k tomu již inklinovala delší dobu.

V dnešní době je Plaid Cymru silně pro-evropskou stranou, která prohlašuje, že Wales má rozhodně EU co nabídnout, a naopak EU má co nabídnout velšským voličům. Nicméně v roce 2004 zazněla ze strany PC kritika, jelikož v té době byl snížen počet velšských křesel v Evropském parlamentu z původních pěti na čtyři. Důvodem snížení počtu křesel bylo rozšíření počtu členských států Evropské unie, kdy do Unie vstoupilo dalších deset států, a tudíž bylo třeba znovu přerozdělit počet křesel určených pro každý členský stát.¹¹⁸ Na to strana reagovala s tím, že například Lotyšsko, jehož rozloha i počet obyvatel je menší než Wales, má v Evropském parlamentu větší zastoupení.

Tedy i podpora EU ze strany Plaid Cymru je limitována, strana dále žádá reformu Unie a některých jejích politik, jako například Společné zemědělské politiky EU, ale dále dodává, stejně jako ostatní britské pro-evropské strany, že pozitiva členství převládají nad negativy.

3.8 Politické strany v Severním Irsku

Politické strany v Severním Irsku se primárně dělí na dvě skupiny – Unionistické strany, které podporují Severní Irsko jako součást Velké Británie a Nacionalistické strany, které by si přály spojení Severního Irsku se zbytkem ostrova – tedy s Irskou republikou. A odlišnost názorů se projevuje i v jejich vztahu k Evropské unii.

Mezi Unionistické strany řadíme Demokratickou unionistickou stranu (zkráceně DUS). Její vztah k EU je podobně dynamický jako jsme zaznamenali již u velkých politických stran na britské scéně. Nejedná se o přílišné nadšení, DUS dokonce v minulosti hájila možnost vystoupení z Evropské unie, nicméně v minulých letech strana otočila, a i když stále nějaké připomínky vůči EU měla a má (vždy byla proti přijetí eura),

¹¹⁷ History: Plaid Cymru. *Encyclopaedia Britannica: POLITICAL PARTY, WALES, UNITED KINGDOM*[online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Plaid-Cymru>

¹¹⁸ European Election: United Kingdom Result. *BBC News* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/vote2004/euro_uk/html/20.stm

v poslední době byla EU pozitivně nakloněna, dokonce v minulosti zahájila úspěšnou kampaň za vylepšení pozice Severního Irsku v EU.

Jako Nacionalistickou stranu označujeme Sociálně demokratickou a labouristickou stranu. Jedná se o silného podporovatele Evropské unie, žádajícího přijetí eura jako měny UK, což by občany Severního Irsku značně přiblížilo Irsku, kde bylo euro zavedeno v roce 2002. V roce 2004 během předvolební kampaně SDLS do Evropského parlamentu strana propagovala vznik tzv. duální měny, kdy by se v Severním Irsku platilo eurem i librou.¹¹⁹

Jako poslední bych zařadila radikální politickou stranu Sinn Féin. Strana, ačkoliv dříve nebyla členství v EU příliš nakloněna, se staví k členství pozitivně, avšak nepodporuje větší rozšiřování EU a dříve ani přijetí eura, i když i v tomto případě strana otočila a nyní by přijetí eura podpořila, protože by poté byl ostrov „jednotný“ a na celém irském ostrově by platila jedna měna.

3.9 Geneze přístupu britských politických stran k Evropské unii

Pokud si shrneme historický přístup mnou jmenovaných britských politických stran k Evropské unii, najdeme si mezi nimi pouze jedinou, kterou zaujala ostře odmítavý a euroskeptický postoj k téměř všemu, co EU vytvářela – UKIP. Tato strana se prezentovala jako single-issue strana, jejímž jediným cílem bylo vystoupení z EU a během celé své existence názor na tuto problematiku nezměnila. Ačkoliv strana nikdy nepatřila mezi nejsilnější strany UK, v posledních letech její vliv a její podpora ze strany voličů narůstá, důkazem může být i úspěch v parlamentních volbách 2015, kdy stranu podpořily až 4 miliony voličů. Je tedy otázkou, jakým způsobem strana pojme kampaň za vystoupení země z EU, což by měl být jeden z nejdůležitějších momentů v historii strany.

Na druhé straně je na britské politické scéně pouze jediná strana, která vždy zastávala pozitivní přístup k EU a nikdy svůj názor nezměnila. Touto stranou jsou Liberální Demokraté, někdejší druhá nejsilnější strana v UK. Problematické nicméně je, že strana od 20. let 20. století, kdy přišla díky Labouristické straně o své postavení na

¹¹⁹ SDLP for Europe Best record Best agenda: SDLP European Manifesto 2004. *SDLP* [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp100604man1.pdf>

britské politické scéně, již nikdy nedokázala navázat na své někdejší úspěchy a její vliv na britské občany již není takový jako dříve. Navíc po roce 2015, kdy strana po pěti letech strávených ve vládní koalici společně s Konzervativní stranou, LD totálně propadli v parlamentních volbách a počet jejich voličů se opět ztenčil. Avšak kampaň za setrvání UK v EU znamenala pro LD unikátní příležitost, jak by se strana mohla dostat opět na výslunní a oslovit nové voliče. Díky své unikátní vždy proevropské politice má strana obrovský potenciál pozitivně zapůsobit na britské občany. Bylo tedy otázkou, jak se strana této příležitosti ujme.

Všechny ostatní strany svůj názor v minulosti měnily a jejich vztah k EU se v průběhu dekad vyvíjel, některé z nich svůj postoj měnily opakovaně a téměř každý nový předseda strany znamenal nový přístup k EU. Mezi strany, jejichž názor se postupně vyvíjel od striktního odmítání až po mírnou adoraci bych zařadila regionální strany – Skotská národní strana, Plaid Cymru a strany působící na území Severního Irska. Problém těchto stran, co se týče vlivu na britské politické scéně, je právě v tom, že se strany prezentují pouze na regionální úrovni, kde zastávají silnou pozici, nicméně na celostátní úrovni jejich hlas nemá takovou váhu.

Nejzásadnější vliv na voliče tedy mají dvě nejsilnější britské strany, které zastávají silnou pozici na celé britské politické scéně – Konzervativní strana a Labouristická strana, jejichž názor na EU se v průběhu dekad několikrát změnil a jejich stanovisko v roce 2016 bylo otevřené, stejně jako názor jejich voličů. Výsledek britského referenda o setrvání země v EU tedy rozhodně nebyl uzavřen a jednalo se o příležitost pro oba názorové tábory.

4 Politické strany a jejich zapojení do kampaní předcházející brexitu

V den konání referenda, byl proveden agenturou „*Lord Ashcroft Polls*“ průzkum, kterého se zúčastnilo 12 369 respondentů ze všech věkových skupin a sociálních tříd. Jak můžeme vidět na příloze č.3 z tohoto průzkumu vyplynulo, že 57 % z těch, kteří 23. června 2016 hlasovali pro setrvání v EU a 58 % hlasujících pro vystoupení z Unie bylo rozhodnutých již před oficiálním startem kampaní „*Leave*“ a „*Remain*“.

To znamená, že v únoru 2016 po vyhlášení termínu referenda byl výsledek hlasování stále otevřený, neboť téměř polovina voličů z obou politických táborů v té době ještě nevěděla, jak budou hlasovat. Kampaně tedy rozhodně nebyly zbytečnou nezbytností, pro politické strany měly velký potenciál hlavně díky možnosti většího zviditelnění se, neboť pouhá deklarace podpory jedné či druhé kampaně přitahovala pozornost široké veřejnosti.

4.1 Konzervativní strana

Evropská otázka Konzervativní stranu vždy rozdělovala, a proto se David Cameron rozhodl přistoupit ke stejnému kroku jako premiér Harold Wilson v roce 1975. Tehdy před konáním prvního referenda o setrvání země v EU zprostil ministry své vlády povinnosti veřejně podporovat stejný názor, který vůči referendu oficiálně zastávala britská vláda. Stejný záměr pro ministry své vlády prezentoval David Cameron již v lednu 2016. (Davidovi Cameronovi a jeho kampani jsem se již věnovala v kapitole zabývající se britskou vládou, proto zde již toto téma nebudu opakovat.)

V ten moment nebyl ještě ani ohlášen termín referenda, ale Cameron dal jasně voličům Konzervativní strany vědět, že pokud se slibované referendum uskuteční, strana bude rozdělena na dva tábory. Tohoto rozštěpení záhy využil Boris Johnson, tehdejší starosta Londýna a člen Konzervativní strany, který vycítil, že referendum je věc, jež by mohla Davidovi Cameronovi zlomit politický vaz a jemu pomoci se dostat více na výsluní. A tak po chvíli předstíraného nezájmu na konci února oznámil, že podporuje vystoupení země z EU a stal se oficiální tváří kampaně „*Leave*“.

Boris Johnson je mnohými označován jako politická celebrita. Tedy politik, který je zároveň obyčejným, ale také mimořádným, umí si získat média i veřejnost, má charisma, je výborným řečníkem, ale je také trochu outsider a individualita. Johnson se stal naprostým unikátem, hlavně i díky tomu, že když jste vyslovili slovo „Boris“, lidé si toto jméno okamžitě spojili s ním. Johnson přitahoval pozornost, a to nejen díky svým světlým vlasům, díky kterým jej lidé přezdívali britským Trumpem¹²⁰. Johnson využíval podobné populistické strategie, kdy se pravidelně objevoval v satirických a diskuzních pořadech, dělal čtené a mnohdy pobuřující a kontroverzní prohlášení¹²¹, napadal své politické oponenty pomocí osobních útoků¹²² a využíval zkreslená tvrzení a lži, aby dostal veřejnost na svou stranu. Přitom je zajímavé, že Johnson absolvoval Oxford a patří mezi vyšší vrstvu obyvatel Velké Británie, což by mohlo být mnohým podporovatelům kampaně „Leave“ trnem v oku, avšak Johnson díky svému vystupování, všechny takové kritiky umlčel.¹²³

Boris Johnson byl během kampaně energický a neunavitelný. Zvláště poté, co jej na postu starosty Londýna vystřídal Sadiq Khan z Labouristické strany, měl i Johnson více času věnovat se kampani. Na stránkách kampaně „Leave“¹²⁴ je sepsán seznam klíčových projevů, diskuzí a událostí a jméno politika, který se této akcí kampaně „Leave“ zúčastnil. Jméno Boris Johnson je napsáno u velké části z nich. Johnson byl slyšet a média, podporující vystoupení z EU, s ochotou prezentovala Johnsona jako bojovníka proti disfunkční evropské elitě podkopávající britskou ekonomiku, jedinečnost a sebevědomí.¹²⁵

¹²⁰ Aktuální prezident Spojených států amerických

¹²¹ Během jednoho svého vystoupení přirovnal EU k nacistickému Německu v dobách Adolfa Hitlera

¹²² Boris Johnson attacks Cameron's EU talks 'failure'. *BBC* [online]. 9.5.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36246009>

¹²³ WHEELER, Mark. Celebrity politicians and populist media narratives: the case of Boris Johnson. *Referendum Analysis* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/celebrity-politicians-and-populist-media-narratives-the-case-of-boris-johnson/>

¹²⁴ VOTE LEAVE. Key speeches, interviews, and op-eds. *Vote Leave* [online]. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: http://www.voteleavetakecontrol.org/key_speeches_interviews_and_op_eds.html

¹²⁵ YATES, Candida. 'Tuck your shirt in!' It's going to be a bumpy ride: Boris Johnson's swerve to Brexit. *Referendum Analysis* [online]. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/tuck-your-shirt-in-its-going-to-be-a-bumpy-ride-boris-johnsons-swerve-to-brexit/>

Během závěrečné a největší televizní debaty na téma referendum, které se uskutečnilo 21. června 2016 ve Wembley Aréně a které se zúčastnili politici napříč politickým spektrem zastupující oba názorové tábory vystoupil Johnson s provokativním názorem, že 23. červen 2016 se zapíše do historie země jako „den nezávislosti UK“. Zároveň zopakoval své oblíbené nepravdivé prohlášení, že v případě nevystoupení z EU začnou opět do země proudit vlny imigrantů z východní Evropy.¹²⁶

4.2 Labouristická strana

Jeremy Corbyn se v rámci před-referendové kampaně odmítl, i přes oficiální podporu Labouristické strany „*Remain*“, zúčastnil společně s Davidem Cameronem, kampaně na podporu setrvání UK v EU. Svůj postoj vysvětloval během rozhovoru pro deník BBC, kde vystoupil 11. června 2016, tedy několik dní před samotným referendem. Na otázku moderátora, jak by ohodnotil svůj přístup k EU na stupnici od jedné do deseti, kdy jedna je nechuť a deset je naprosté nadšení, odpověděl Corbyn poněkud nečekaně „7 – 7,5“. Na to reagoval překvapený moderátor, proč tedy Corbyn nespolupracuje více s Davidem Cameronem na kampani za setrvání země v EU. Na to předseda Labouristické strany odpověděl, že důvodem této nespolupráce je fakt, že se názory obou politiků na EU zásadně rozcházejí, a zatímco Cameron bojuje za jednotný trh, kterému by nadále dominovaly nadnárodní společnosti, Corbyn preferuje sociální spolupráci, podporu lidských práv a práv pracujících a očekává, že se EU začne více starat o své hranice v důsledku nárůstu migrantů z válkou zasažených zemí.¹²⁷

Ostatně imigrace byla jedno z dvou velkých témat celého před-referendového období a stejně jako rozdělovala celou zemi, rozdělovala i Labouristickou stranu. Zastánci setrvání země v EU upozorňovali na ekonomické výhody členství v EU, zatímco podporovatelé vystoupení z EU mluvili o problému s přistěhovalectvím zatěžující celou zemi.

¹²⁶ BARFORD, Vanessa. EU referendum: Five key moments from the Great Debate. *BBC* [online]. 22.56.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36593120>

¹²⁷ Corbyn: I'm 'seven out of 10' on EU. *BBC* [online]. 11.6.2016 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/av/uk-politics-eu-referendum-36506163/corbyn-i-m-seven-out-of-10-on-eu>

Obě tato témata byla skvělou výzvou pro Labouristickou stranu, jak na sebe upozornit. Když v roce 2007 propukla globální finanční krize, která těžce UK zasáhla, ostatní politické strany označily za viníka Labouristickou stranu, která v té době zemi vládla a která měla dle jejich názoru zemi před takovým dopadem chránit. Strana tedy mohla tento argument využít jako varování – pokud vystoupí UK z EU, bude to znamenat na dlouhou dobu konec hospodářskému růstu a zemi by hrozila další recese – a celkově se zaměřit na ekonomickou stránku výsledku referenda. Pokud by voliče strana svou kampaní zaujala, mohla by zároveň opět vzrůst i důvěra v ekonomickou politiku Labouristické strany ze strany veřejnosti.¹²⁸

Strana se však rozhodla, že se na toto téma nezaměří. Nabízelo se proto druhé téma před-referendového období – imigrace. Podporovatelé volby „*Leave*“ argumentovali, že pouze odchod z EU zemi umožní si lépe střežit své hranice a do diskuze o přistěhovalectví se zapojila široká veřejnost. Jaký byl tedy názor Labouristické strany?

Zde strana doplatila na svůj široký politický záběr. Jelikož se prezentovala jako strana pro všechny občany, mezi její voliče patřili jak vzdělání lidé, kteří vítali globalizaci jako skvělou příležitost, tak zároveň i dělníci z rurálních oblastí (primárně ze severu Anglie – „North East“), kteří naopak viděli v globalizaci hrozbu. Obě tyto skupiny tvořily hlavní volební skupiny Labouristické strany, která si nemohla dovolit ztratit přízeň ani jedné z nich. V momentě, kdy by si strana zneřátovala voliče z rurálních oblastí, mohla by přijít až o 150 poslaneckých míst, což by pro ni znamenalo velkou ztrátu. I přesto však Labouristická strana oficiálně podpořila kampaň „*Remain*“, díky čemuž jsme mohli být svědky rozporu mezi poslanci strany, kteří se účastnili kampaně „*Remain*“ a jejich voliči podporující variantu „*Leave*“. Strana tedy musela správně volit svá slova a prezentovala se postojem, které mnohdy vyzněly poněkud neutrálně a Corbynovi bylo vyčítáno, že se do kampaně příliš nezapojuje.¹²⁹

¹²⁸ BROOKS, Tom. The immigration debate: Labour versus Leave in the battle to win public trust. *Referendum Analysis* [online]. 2016 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-immigration-debate-labour-versus-leave-in-the-battle-to-win-public-trust/>

¹²⁹ GOES, Eunice. The Durham miners' role in Labour's culture wars. *Referendum Analysis* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-durham-miners-role-in-labours-culture-wars/>

Názory Labouristické strany byly celkově otázkou, strana do poslední chvíle nepřišla s ničím novým, co by zaujalo veřejnost. Díky tomu v momentě, kdy byl proveden průzkum mezi voliči strany, velká část si vůbec nebyla jista postojem své strany k brexitu. Dle průzkumu deníku Guardian si polovina voličů byla jista, že strana preferuje setrvání země v EU a zbytek voličů si byl jist, že strana podporuje vystoupení z EU.¹³⁰ Například díky průzkumu v Liverpoolu bylo zjištěno, že drtivá většina místních žen z dělnické třídy byla přesvědčena o tom, že Labouristická strana podporuje vystoupení z EU.¹³¹

Je velmi pravděpodobné, že díky tomu, že se Jeremy Corbyn rozhodl pro nevedení kampaně na setrvání země v EU a veřejně prezentoval názorovou odlišnost s Davidem Cameronem, lídrem kampaně „*Remain*“, byla tato kampaň ve výsledku oslabena a ani voliči strany si nebyli jistí názorem své strany. Bylo tedy otázkou, do jaké míry se to mohlo projevit na výsledku referenda.

4.3 Liberální Demokraté

Referendum zasáhlo LD v poměrně nepříjemné situaci. Ještě třináct měsíců před referendem byla strana součástí vládní koalice a spolurozhodovala o záležitostech, které ovlivňovali celou Velkou Británii. Během těchto třinácti měsíců se strana dostala na své preferenční minimum¹³², ztratila 49 míst v britském parlamentu, ztratila svou pozici třetí nejsilnější parlamentní strany, její velmi oblíbený předseda Nick Clegg rezignoval a nahradil jej nevýrazný Tim Farron.

Referendum a kampaň pro setrvání UK v EU mohly být perfektním odrazovým můstkem pro stranu, která stále hledala, jak se po parlamentních volbách 2015 odlišit a čím zaujmout potenciální nové voliče. Na britské politické scéně neexistovala více pro-evropská strana, navíc s tak silnou pro-evropskou tradicí. Z toho důvodu také všichni očekávali, že LD budou jedním z největších bojovníků za setrvání země v EU, kteří zaplní prázdné místo na politické scéně a budou apelovat na voliče v Anglii a Walesu, kde

¹³⁰ MASON, Rowena. Labour voters in the dark about party's stance on Brexit, research says. *Guardian* [online]. 30. 05. 2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/30/labour-voters-in-the-dark-about-partys-stance-on-brexit-research-says>

¹³¹ MASON, Rowena. Labour voters in the dark about party's stance on..

¹³² Nejednalo se o nejhorší výsledek Liberálních Demoratů, avšak jednalo se rozhodně o největší pád stran.

takřka žádná pro-evropská strana nemá své zastoupení a přesvědčí nerozhodnuté voliče, aby hlasovali pro setrvání v EU.

Opak však byl pravdou, strana byla po celou dobu trvání kampaně takřka neviditelná. V rámci před-referendové situace se pravidelně konaly televizní debaty a rozhovory, kam byli zváni zástupci obou stran názorových táborů. Tyto debaty měly pomoci britským voličům se rozhodnout, jak budou hlasovat o budoucnost své země. Alespoň jedné z debat se zúčastnil jako jeden z hlavních řečníků každý z předsedů některé z britských politických stran, vyjma Tima Farrona, který v této pozici nebyl na jediné z nich.

Jedinými liberálními politiky, kteří se v kampani „*Remain*“ objevili, byli politici LD z dob minulých. Paddy Ashdown, 1. předseda LD, který se ujal tohoto postu těsně po vzniku strany v roce 1988 nebo například Nick Clegg, taktéž někdejší lídr strany. V obojím případě se však jednalo o malou a nevýraznou podporu, rozhodně ne takovou, jakou bychom od silně pro-evropské strany čekali.

LD v období před konáním referenda o setrvání země v EU jasně propadla a dle mého názoru svým postojem oslabilo kampaň „*Remain*“, která tím přišla o důležitého podporovatele a také tím utrpěla její image.

4.4 Strana nezávislosti Spojeného království

Nigel Farage předpokládal, že se díky svému umu a pověsti stane oficiálně hlavní tváří před-referendové kampaně pro vystoupení z Evropské unie. Nicméně tento post si pro sebe získalo trio Boris Johnson (bývalý starosta Londýna), Michael Gove (ministr v Cameronově druhé vládě) a Douglas Carswell (poslanec UKIP). Farage si proto vytvořil svou vlastní paralelní kampaň, která se jevila jako silně problematická, plná provokativních videí a fotografií, které ovšem dokázaly veřejnost zaujmout.

Farage a UKIP připisovaly všechny nejistoty, které dopadaly na britské občany: (stagnující mzdy, pracovní podmínky či růst nájmu, nárůstu migrace) členství v EU. Britská ekonomika byla podle nich příliš zatížená migrací, z čehož přirozeně vinili evropskou integraci jako příčinu jejich problémů, jelikož díky EU si Británie nesmí

dostatečně si chránit své vlastní hranice, takže do země přichází nekontrolovatelné množství imigrantů, o které se pak země musí starat.

Jednou z kontroverzních částí kampaně Farage a UKIPu bylo zveřejnění téměř dvouminutového videa. Snímek je doprovázen hlasem Donalda Trumpa, prezidenta USA a dalšího vlivného populistického politika, který čte příběh o raněném hadovi, který uštkne ženu, jež mu chtěla pomoci. Tento příběh doplňují záběry na evropská města, která jsou následně nahrazena záběry na nepokoje způsobené uprchlíky nacházející se na území Evropy. Zmiňovaný had bylo symbolické označení pro uprchlíky přicházející do Evropy, jež ohrožují bezpečnost evropských zemí, které jim chtějí v jejich nelehké situaci pomoci.¹³³

Zástupci kampaně pro setrvání země v EU okamžitě apelovali na oficiální zástupce opoziční kampaně, aby se distancovali od tohoto kontroverzního videa. Avšak Farage splnil svůj cíl a opět připoutal pozornost. Což se mu následně povedlo i do třetice.

16. června 2016 Farage zveřejnil fotku, na které stojí před plakátem s nápisem *Breaking Point*. Na fotografii, která je doprovázena sloganem „Musíme se osvobodit a chránit své hranice“, jsou zobrazeni uprchlíci na hranicích mezi Chorvatskem a Slovinskem. Zajímavostí je, že na této fotce se také objevuje jedna osoba bílé pleti, ta však zůstala cíleně skryta pod sloganem. Tato fotka byla kritizována kvůli podpoře rasové nesnášenlivosti, a dokonce Boris Johnson, oficiální tvář kampaně pro vystoupení z EU se od této fotografie a kampaně strany UKIP distancoval.¹³⁴

Nedlouho na to vyšlo najevo, že v to samé ráno, kdy Farage zveřejnil svou fotografii, byla zavražděna politička Labouristické strany party Jo Cox, která podporovala kampaň pro setrvání země v EU. Vrah, identifikovaný jako Thomas Mair – podporovatel

¹³³ MASON, Rowena. Leave.EU condemned for 'xenophobic' Donald Trump video. *The Guardian*[online]. 10.5.2016 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/10/leave-eu-condemned-xenophobic-donald-trump-video>

¹³⁴ STEWART, Heather a Rowena MASONA. Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. *The Guardian* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>

krajní pravice, posléze vykřikoval slogany jako „Svobodu pro Británii“ či „Smrt zrádců“ a jeho čin byl kvalifikován jako politicky a ideologicky motivovaná vražda.

Farage se následně omluvil za načasování svého příspěvku, avšak odmítl se omluvit za obsah fotografie. Za to byl opět odsouzen širokou veřejností (jako ostatně už několikrát), to ho však nezastavilo, aby během svého projevu na oslavu vítězství a vystoupení Británie z EU nepoužil frázi, že se země dočkala historického úspěchu „*without a shot being fired*“.¹³⁵ Jo Cox byla pobodána a postřelena.

4.5 Strana Zelených

V období před konáním referenda o členství Velké Británie v Evropské unii se Strana Zelených oficiálně zapojila do kampaně „*Vote Remain*“, a navíc v březnu 2016 strana podpořila kampaň nazvanou „*Another Europe is possible*“¹³⁶. Tato kampaň měla přesvědčit voliče, kteří byli nespokojeni se současnou podobou EU a z toho důvodu také chtěli hlasovat pro vystoupení z EU. Pokud země zůstane členem, je možné žádat reformu Unie, navíc za takových podmínek, které si sami určíme.

Tuto platformu původně podporovaly Amelia Womack a Caroline Lucas, avšak jelikož se jedná o významné členky Strany Zelených, 31. března 2016 začala kampaň veřejně podporovat celá strana.

Natalie Bennett, předsedkyně strany i poslankyně Caroline Lucas podporovaly veřejně aktivity kampaně za setrvání země v EU. Zúčastnily se veřejných debat i interview a bylo vytvořeno video s Caroline Lucas, které bylo zveřejněno jen několik dní před konáním referenda. Video bylo nazváno „*Vote Remain to build bridges not burn them*“¹³⁷ a má necelých 10 000 zhlédnutí. Lucas v něm hovoří o tom, že nikdo není dokonalý, ale společně je možné EU změnit, v rámci EU je země silnější a může snáz spolupracovat s dalšími členskými státy, než by tomu bylo v případě vystoupení. Na

¹³⁵ EWEN, Neil. The age og Nigel: Farage, the media, and Brexit. EU Referendum Analysis 2016, ..

¹³⁶ Green Party of England and Wales affiliates to Another Europe Is Possible. *Another Europe*[online]. 31.3.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.anothereurope.org/green-party-affiliates-to-another-europe-is-possible/>

¹³⁷ LUCAS, Caroline. Vote Remain to build bridges, not burn them. *Youtube.com* [online]. 21.6.2016 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rua13bP5GCE>

závěr videa Caroline Lucas apeluje na voliče, aby volili „*Remain*“, protože jedině tak může být země silnější.

4.6 Skotská národní strana

V první polovině roku 2016 i SNP apelovala na své voliče, aby v během referenda podpořili variantu „*Remain*“. Strana se oficiálně nepřipojila ke skupině „*Stronger in Europe*“, rozhodla se pro svou vlastní kampaň na podporu členství v EU, za což byla následně kritizována. Avšak jelikož se jedná o stranu regionální, která je silná na území Skotska, vystupovala strana se svou kampaní primárně tam.

V případě, že skotský volič, který si nebyl jistý tím, co mu přináší členství v EU za výhody, zavítal na stránky SNP, připravila si strana pro skotské občany tzv. dopis voličům. Pod heslem „*Vote Remain*“¹³⁸ si bylo možné přečíst, že ačkoliv EU rozhodně není dokonalým společenstvím, které má své chyby, přináší Skotsku členství v této instituci velké množství výhod, převažující množství nevýhod. Strana například vždy kritizovala Společnou rybolovnou politiku, jelikož v některých částech Skotska se jedná o primární způsob obživy a Společná rybolovná politika omezovala počet rybářských lodí v oblasti stejně jako počet ulovených ryb od každého druhu.

Zároveň si na stránkách bylo možné stáhnout soubor nazvaný „*Vote Remain Pack*“ obsahující osm složek. Každá z nich obsahovala krátkou prezentaci či pouze jeden slide, na kterém byl jasně vysvětlen za pomoci obrázku, sloganu či krátkého textu postoj SNP, fakta a výčet skotských výhod členství v EU.

Primárně se jednalo o ekonomické výhody jako například nižší ceny¹³⁹ způsobené tím, že je Skotsko součástí jednotného evropského trhu a nemusí tedy platit cla. Díky tomu skotský export do členských zemí EU, dosahoval v roce 2015 hodnoty 11,6 miliard liber ročně. Dále SNP zmiňuje podporu skotských farmářů v podobě evropských dotací, až 336 000 pracovních pozic spojených s EU a také větší ochranu pracujících díky Evropské listině práv. Kromě ekonomických záležitostí, SNP zmiňovala jednodušší a

¹³⁸ Vote Remain: Stay Informed. *Scottish National Party* [online]. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.snp.org/voteremain>

¹³⁹ Než v případě, kdy by Skotsko nebylo součástí EU

levnější cestování po EU a lepší budoucnost pro děti a studenty, kteří mohou v budoucnu studovat, pracovat a žít kdekoliv v EU. Soubor také obsahoval dopis voličů, ve kterém strana apelovala, ať se Skoti připojí k Nicole Sturgeon, předsedkyni SNP, a společně ať volí lepší budoucnost, budoucnost v EU.¹⁴⁰

Kritika SNP přicházela hlavně od Skotských liberálních demokratů, kdy se ve Skotském parlamentu se nechal jejich předseda Willie Rennie slyšet, že SNP svou kampaň zanedbává, jelikož automaticky předpokládá, že většina Skotů bude hlasovat pro setrvání v EU díky skotské proevropské tradici. Místo toho by se však strana měla spojit s ostatními pro-evropskými politickými stranami, čímž by ukázala voličů, že i přes různé neshody a rozdílné politické programy, jednotný názor na evropskou otázku dokáže strany spojit. Dle Rennieho se SNP nejen odmítla připojit k oficiální kampani organizovanou skupinou „*Stronger in Europe*“, ale zároveň fungování kampaně kritizovala, čímž snižovala její účinnost.¹⁴¹

O dva dny později si Nicola Sturgeon objevila v Londýně, aby se setkala s poslanci SNP zvolenými do britského parlamentu a se starostou Londýna. Během této návštěvy dala rozhovor týdeního Guardian týkající se jejího názoru na kampaň „*Remain*“, kterým potvrdila slova Willieho Rennieho. Sturgeon obvinila britskou vládu, že s blížícím se datem červnového referenda, začíná tlačit na voliče a prezentuje pouze negativa, která by přineslo vystoupení země z EU. S ohledem na to, že oficiální kampaň za setrvání země v EU je úzce spojená s kampaní britské vlády, stává se dle Sturgeon z kampaně „*Remain*“ kampaň strachu, což dle předsedkyně SNP uráží inteligenci voličů.¹⁴²

V té době zbýval pouhý měsíc do referenda a jednotlivé politické strany, podporující členství země v EU ukazovaly, že nejsou schopné se spojit a bojovat za společnou věc, ani v takto důležité otázce. Místo toho se navzájem kritizovaly, čímž usnadňovaly práci členům kampaně za vystoupení z EU.

¹⁴⁰ Vote Remain: Stay Informed. *Scottish National Party* [online]. ..

¹⁴¹ Nicola Sturgeon: EU remain vote 'top priority'. *BBC* [online]. 21.5.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36341341>

¹⁴² ISAAC, Anna a Heather STEWART. Nicola Sturgeon: 'fear-based' remain campaign insults voters. *The Guardian* [online]. 23.5.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/23/nicola-sturgeon-fear-based-remain-campaign-insults-voters>

4.7 Plaid Cymru

Kampaň a argumenty Plaid Cymru byly velmi podobné těm, které používala i Skotská národní strana. Strana přiznávala, že EU není perfektní, ale pouze členství v Unii Walesu umožní ji změnit, reformovat.

Podobně jako SNP i Plaid Cymru argumentovala, že by kampaň „*Remain*“ měla být pozitivní, jelikož argumenty nad statistikami budoucnosti bez EU nestačí k tomu, aby přesvědčily voliče. Nicméně dle Leanne Wood, předsedkyně PC, není možné v roce 2016 zvednout padací most a vstoupit do idylické izolace. A pokud se tak stane, PC rozhodně nechce, aby se do této izolace nechal zatáhnout i Wales. Místo toho by měla vzniknout nová Evropa jako decentralizované společenství sobě si rovných, kde by byl Wales slyšet.¹⁴³

Těsně před referendem strana na svých stránkách zveřejnila video s Leanne Wood, o významu evropského členství Walesu v EU a o významu možnosti volit během takto důležitého rozhodnutí. Leanne Wood varovala před tím, aby se Velšané nenechali unést strašidelnými historkami, které šíří mezi lidmi strana UKIP, vystoupením z EU imigrace neskončí, ani to nezajistí více peněz pro britské zdravotnictví¹⁴⁴. Vystoupení by znamenalo risk pro velšskou ekonomiku a ztrátu až 200 000 velšských pracovních postů. Rozhodnutí o setrvání v EU by dle strany znamenalo lepší budoucnost pro budoucnost dětí a vnoučat velšských voličů.

Zároveň Wood vystoupila proti Konzervativní straně, která dle jejího názoru není přítelem Walesu, na rozdíl od EU, která dává Walesu prostor pro vyjádření a podporuje chudší regiony, britská vláda to nedělá a ani po vystoupení dělat nebude. Pokud se tedy občané Walesu rozhodnou pro vystoupení, slovo Walesu již nebude mít takovou váhu jako dříve.

Nicméně stejně jako SNP i Plaid Cymru svou kampaň vedla primárně na území Walesu a své argumenty směřovala na velšské voliče. Zároveň se 5. května 2016 konaly

¹⁴³ Stay in EU to solve its problems, Plaid Cymru says. *BBC* [online]. 10.2.2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-wales-politics-35532863>

¹⁴⁴ Jeden z nejsilnějších argumentů kampaně pol. str. UKIP, kteří tvrdili, že v případě vystoupení z EU, budou peníze, které byly původně určené do společně kasy EU, půjdou do britského zdravotnictví.

volby do velšského národního shromáždění, kterým strana věnovala větší pozornost a na oficiální před referendovou kampaň již tedy nezbývalo tolik času.

4.8 Politické strany v Severním Irsku

Zatímco Demokratická unionistická strana doporučila svým voličům, aby podpořili vystoupení z EU, ostatní politické strany (Sociálně demokratická a labouristická strana a Sinn Féin) se buď zapojily do kampaně za setrvání země v EU nebo alespoň prohlásily, že by bylo pro zemi i Severní Irsko zůstat členy EU.

4.9 Geneze přístupu politických stran k evropské integraci a jeho vliv na hlasování občanů Velké Británie o brexitu

Mohl přístup britských politických stran ovlivnit hlasování občanů Velké Británie během brexitu?

Je zajímavé, že je možné si tuto otázku vyložit dvěma možnými způsoby. Začnu prvním z nich. Jak můžeme vidět z průzkumu vytvořeným agenturou „*Lord Ashdroft Polls*“ (Příloha č.3), o kterém jsem mluvila již dříve, přibližně 42 % voličů z obou názorových táborů nebylo ještě měsíc před konáním referenda rozhodnuto, jak budou hlasovat. To znamenalo velké množství nerozhodnutých voličů a pokud by se podařilo některé z politických stran zaujmout dostatečné množství z nich natolik, že by se rozhodli volit dle doporučení strany, výsledek referenda by to mohlo rozhodně ovlivnit.

Referendum mělo pro politické strany i jednotlivé politiky obrovský potenciál, nicméně ne každá politická strana si tuto uvědomovala. Zatímco velká část politiků a politických stran inklinující k variantě „*Remain*“ se odmítala do oficiální kampaně více zapojit, podceňovaná kampaň „*Leave*“ byla na roztrhání a o to, stát se její oficiální tvář, mělo zájem hned několik politiků. Jedním z nich byl Nigel Farage, předseda UKIPu, který se následně rozhodl vést vlastní kampaň, která nijak nenarušovala běh té oficiální.

Naopak jsem se setkávali s tím, že politické strany, které doporučovaly svým voličům, aby podpořili členství v EU, často označovaly oficiální kampaň „*Remain*“ za špatně vedenou. Nicola Sturgeon z SNP dokonce pojmenovala kampaň „*Remain*“ „kampaní strachu“. Jeremy Corbyn odmítl podpořit členství v EU společně s Davidem

Cameronem, jelikož s Cameronem nesdíleli stejné názory ohledně budoucnosti evropské integrace.

Když jsem si pročetla materiály věnující se britským politickým stranám a jejich přístupu k evropské otázce, měla jsem pocit, že všechny strany vyjma UKIPu lehce přes referendum „zaspaly“. Nebo co je pravděpodobnější, tyto strany získaly pocit, že není reálné, aby si britští občané odsouhlasili vystoupení země z EU. Jak si je jinak vysvětlit, že se například Liberální Demokraté téměř neobjevovali na veřejnosti, a to i přes to, že se s hrdostí prezentují jako pro-evropská strana, která ve své historii nikdy z tohoto názoru neustoupila? Před-referendová kampaň měla být jejich největší výzvou, kterou se však rozhodli tiše ignorovat. Nemůžeme vyčítat Skotské národní straně a Plaid Cymru, že se rozhodly primárně věnovat Skotsku a Walesu, co však omlouvá Labouristickou stranu a jejího předsedu Jeremyho Corbyna nebo Konzervativní stranu, díky které se referendum uskutečnilo?

Kampaň „*Remain*“ díky vlivu politických stran působila necelistvě, strany se nedokázaly mezi sebou dohodnout na vzájemné spolupráci a tento přístup mátl i nerozhodnuté voliče. Jejich postoj ukazoval, že jestliže není členství v EU dostatečným důvodem k tomu, aby se politické strany domluvily a společně bojovaly za stejnou věc, asi se nejedná o tak významnou věc a není tedy důvod členem zůstat.

Oproti tomu kampaň „*Leave*“ a kampaň UKIPu v čele s Nigele Faragem, který dokázal voliče zaujmout svými populistickými hesly a kontroverzními slogany, zafungovaly výborně. Populističtí politici jsou velmi často známý svým charisma a výbornými rétorickými schopnostmi, což většina předních politiků obhajujících dokazovala. Navíc jejich slogany chytře zaměřené na nacionalistické cítění Britů, ukazující výjimečnost Spojeného království byly přesně to, na co voliči slyšeli.

5 Referendum (23. června 2016) a reakce na výsledek brexitu

5.1 Výsledky

Referendum o setrvání Velké Británie v Evropské unii se uskutečnilo ve čtvrtek 23. června 2016 a volební účast činila 72,2 %, což byla nejvyšší účast v historii britských voleb.

Občané si odhlasovali vystoupení z Evropské unie, a to v poměru 17 410 742 hlasů (51,9 %) pro vystoupení z EU vůči 16 141 241 hlasů (48,1 %) pro setrvání v EU.¹⁴⁵

V Anglii stejně jako ve Walesu zvítězila varianta „Leave“ nad „Remain“. V Anglii podpořilo vystoupení země z EU 15 188 406 voličů (53,4 %) oproti 13 266 996 (46,6 %) hlasům pro setrvání. Ve Walesu byla čísla následující: 854 572 občanů (52,5 %) versus 772 347 (47,5 %). Naopak v Severním Irsku stejně jako ve Skotsku zvítězila „Remain“ nad variantou „Leave“. V Severním Irsku si 440 770 voličů (55,8 %) přálo setrvat v EU, kdežto 349 442 lidí (44,2 %) bylo proti¹⁴⁶. Ve Skotsku byl rozdíl mezi oběma názorovými tábory nejvyšší, zachování členství v EU si přálo 1 661 191 Skotů (62 %), pro opak se vyslovilo 1 018 322 skotských voličů.¹⁴⁷

Jak můžeme vidět na příloze č. 4. rozkol v Konzervativní straně způsobený otázkou členství v EU a vyhlášením konání referenda se promítl i do rozhodování jejich voličů. Den po uskutečnění referenda byl agenturou „Lord Ashcroft Polls“ zveřejněna zde již zmiňovaný průzkum provedený mezi více jak 12 000 respondenty. Těm byla mimo jiné položena otázka na to, jak během referenda hlasovali a jakou politickou stranu volili v parlamentních volbách konaných v roce 2015.

¹⁴⁵ EU referendum results. *The Electoral Commission: The independent body which oversees elections and regulates political finance in the UK* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information>

¹⁴⁶ EU referendum: Northern Ireland votes to Remain. *BBC News* [online]. 24.6.2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-36614443>

¹⁴⁷ EU Referendum: Results. *BBC* [online]. 23.6.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results

Tento průzkum byl ostatně velmi zajímavým a ojedinělým, jednalo se o jeden z mála průzkumů, které se zajímaly o vazbu mezi volbou voličů během referenda a stranou, pro kterou hlasovali v posledních parlamentních volbách.

Podívejme se tedy blíže na graf představující, jak voliči jednotlivých politických stran hlasovali během brexitu. První prezentovanou stranou je Konzervativní strana, která se ještě před konání referenda dostala do hluboké krize a rozdělila se na dvě poloviny. Její předseda David Cameron se zapojil do kampaně „*Remain*“ a její další představitel a bývalý starosta Boris Johnson byl tváří kampaně „*Leave*“. Konzervativní britská vláda sice oficiálně podpořila setrvání země v EU, zároveň však Cameron vyvázal své ministry z povinnosti sdílet stejný názor ohledně evropské integrace jako bylo oficiální stanovisko. Ti se proto mohli zapojit do jedné ze dvou oficiálních kampaní. I přes deklarovanou podporu členství působila vláda, stejně jako celá Konzervativní strana, nejednotně a voliči to vycítili. A tak na grafu vidíme, že z respondentů, kteří se označili za voliče Konzervativní strany, hlasovalo pro setrvání země v EU pouhých 42 % oproti 58 % podporující vystoupení.

Oproti tomu velké překvapení znamenal výsledek druhé Labouristické strany. I přes nepřílišné zapojení do oficiální kampaně „*Remain*“, které však strana vyslovila podporu a přes to, že někteří voliči si byli jisti tím, že strana bude hlasovat pro vystoupení z EU se voliči/respondenti (63 %) jasně vyslovili pro setrvání země v EU. Ironické je, že i přesto se jedná o nejnižší číslo mezi „podporovateli“ členství v EU. Voliči Liberálních Demokratů podpořili tuto volbu v 70 % případů, voliči Skotské národní strany v 64 % případech a voliči Strany Zelených dokonce v 75 %. Oproti tomu 96 % voličů UKIPu se vyslovilo pro vystoupení země z EU.

Příloha č. 5 ukazuje opět volbu „*Remain*“ a „*Leave*“. K utvoření těchto grafů bylo potřeba spočítat, kolik z 12 369 respondentů hlasovalo v parlamentních volbách 2015 pro jakou politickou stranu a následně to porovnat s jejich hlasováním během referenda. Z to vyšlo najevo, že z každého počtu deseti lidí hlasujících pro setrvání země v EU tři voliči připadali na Konzervativní stranu, čtyři na Labouristickou stranu a jeden na Liberální Demokraty. Na druhé straně u varianty „*Leave*“ z každých deset lidí byli čtyři voliči Konzervativní strany, téměř dva Labouristické strany a dva voliči UKIP.

5.2 Po brexitu

David Cameron, předseda **Konzervativní strany** a premiér **britské vlády**, druhý den po konání referenda a zveřejnění výsledků oznámil, že kvůli rozhodnutí občanů o vystoupení z EU rezignuje na svůj post premiéra. Občané se rozhodli pro vystoupení a s ohledem na jeho kampaň pro setrvání v EU by Cameron považoval za nevhodné, aby dále vedl kabinet UK. Země si dle jeho slov zaslouží nového lídra.¹⁴⁸

V boji o post předsedkyně Konzervativní strany a nové premiérky UK zvítězila Theresa May, která také zahájila jednání s EU o finální dohodě, na jejímž základě UK vystoupí z Unie. V březnu 2017 byl oficiálně předám Donaldu Tuskovi, předsedovi Evropské rady, dopis o aktivaci článku 50, čímž započal proces, na jehož konci UK již nebude členem EU.¹⁴⁹

Theresa May byla několikrát tázána, jestli bude požadovat předčasné volby nebo povede zemi až do řádných voleb v roce 2020 a premiérka pravidelně odpovídala, že o předčasných volbách neuvažuje. Proto bylo také pro všechny překvapení, když v dubnu 2017 oznámila, že se předčasné parlamentní volby uskuteční, a to již za sedm týdnů – 8. června 2017. Argumentem Mayové bylo, že budoucí vláda potřebuje více křesel v britském parlamentu než vláda dosavadní a tím pádem i silnější mandát pro vyjednávání s EU o ukončení členství v Unii. Neoficiálním důvodem bylo, že volební preference hlavního konkurenta Konzervativní strany Labouristické strany klesala a Mayová vycítila příležitost.

Nicméně záměr Mayové nevyšel a její strana během parlamentních voleb dokonce ztratila v parlamentu většinu nutnou k vytvoření jednobarevné vlády, proto byla vytvořena menšinová vláda Konzervativní strany společně s Demokratickou Unionistickou stranou.

¹⁴⁸ CAMERON, David. Brexit: David Cameron's resignation statement in full. *BBC* [online]. 24. 6. 2016 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36619446>

¹⁴⁹ ČTK a IDNES.CZ. Tusk obdržel žádost o aktivaci článku 50, rozvod Británie s EU začíná. *MF Dnes* [online]. 29.3.2017 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/brexit-aktivace-clanku-50-mayova-spusteni-fpn-/zahranicni.aspx?c=A170328_133120_zahranicni_aba

Labouristická strana oficiálně akceptovala rozhodnutí voličů o vystoupení z EU, a i přestože většina poslanců oficiálně podpořila kampaně „*Remain*“, podřídila se rozhodnutí strany a odsouhlasila spuštění článku číslo 50 Lisabonské smlouvy¹⁵⁰ o vystoupení členského státu EU z Unie. Strana však má několik požadavků, které by měla britská vláda zakomponovat do finální dohody o vystoupení země z EU, o které Britové s unijními zástupci jednájí. Přijetí výsledku referenda bylo i taktickým rozhodnutím, jelikož strana doufala, že tím ustanou útoky Konzervativní strany a UKIPu na postoj Labouristické strany v oblastech, kde si drží strana dlouhodobě podporu, ale zároveň kde občané primárně hlasovali pro vystoupení z EU, tedy pro opak toho, za co bojovala Labouristická strana.

Na rozdíl od jiných politických stran si Labouristická strana nepřeje druhé referendum, jež by nechalo britské voliče, aby se rozhodli, jestli jsou spokojeni s případnou finální dohodou či nikoliv a případně odmítnout vystoupení z EU. Naopak dle strany by měli o přijetí finální dohody rozhodnout poslanci britského parlamentu.

Labouristická strana si uvědomuje, že není možné, aby po vystoupení z EU byla země nadále součástí jednotného evropského trhu, ale žádá, aby jim byl umožněn přístup do tohoto trhu, a to bez nutnosti placení cel. Dále by měly být nadále chráněna práva pracujících a UK by měla nadále zůstat součástí některých programů EU jako například Erasmus nebo Horizon 2020.¹⁵¹

Liberální Demokraté po vyhlášení referenda chytli tzv. druhý dech. Výsledky referenda přijali, ale zásadně nesouhlasí s postupem Konzervativní strany, která preferuje tzv. tvrdý brexit. V prosinci 2017 vydala strana prohlášení, ve kterém předkládá možnost dalšího referenda o setrvání země v EU, a to i s časovým harmonogramem, dle kterého by se toto referendum mělo uskutečnit v prosinci 2017, tedy pouhý rok od návrhu LD. Během referenda by byli občané dotazováni, zdali přijmou

¹⁵⁰ Article 50: The Lisbon Treaty. *Lisbon Treaty* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-European-union-and-comments/title-6-final-provisions/137-article-50.html>

¹⁵¹ General election 2017: Where UK's parties stand on Brexit: Labour Party. *BBC* [online]. 1.6.2017 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39665835>

podmínky vyjednané britskou vládou, za kterých strana vystoupí z EU, či zda chtějí zůstat v EU.

Časový harmonogram počítal s tím, že v dubnu by měly být v britském parlamentu projednány a odsouhlaseny podmínky referenda, které by byly v květnu odsouhlaseny a podepsány královnou. V září by poté začala oficiální dvanácti týdenní kampaň, která by vyvrcholila referendem na počátku prosince. Mezitím v průběhu měsíců od září do prosince by došlo v Evropském parlamentu k sjednání konečných podmínek pro vystoupení země z EU, který by byly občanům předloženy před prosincovým referendem.¹⁵²

Dle Vince Cable si strana nechala udělat několik průzkumů mezi britskými občany a zjistila, že více než 50 % respondentů si přeje, aby měli možnost hlasovat o konečné dohodě mezi UK a EU. Nicméně kritici tohoto návrhu argumentovali, že pouhých devět měsíců (v případě vytvoření dohody v září 2018) by znamenalo, že výsledná dohoda by byla velmi nevýhodná pro UK, jelikož by byla vyjednána velmi narychlo. Premiérka Theresa May se vyjádřila, že další referendum o setrvání země v EU by bylo zrazování občanů, kteří přišli již k prvnímu referendu a hlasovali pro vystoupení z EU.¹⁵³

Těsně po konání referenda prožívala strana **UKIP** v čele s jeho předsedou Nigelem Farageem velkou euforii, jelikož referendum a vystoupení země z Evropské unie, které si britští občané odhlasovali, bylo to, za co strana lobovala po většinu své existence. Tato euforie však netrvalo dlouho, nedlouho poté 4. července 2016 oznámil Farage se slovy „Mým cílem bylo dostat Velkou Británii z Evropské unie. Svoji misi jsem splnil a je čas, abych odešel z čela strany.¹⁵⁴“ svou rezignaci na post předsedy strany.

Pro mnohé byl tento krok překvapením, jelikož strana byla na vrcholu a úspěšně se podílela na vystoupení země z EU, ale opak byl pravdou. Farage si uvědomil, že větší popularitu on, ani jeho strana již nezískají a bylo (a stále je) otázkou, kam se bude strana

¹⁵² ELGOT, Jessica. Lib Dems call for second EU referendum in December 2018. *The Guardian*[online]. 20.12.2017 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2017/dec/20/lib-dems-call-for-second-eu-referendum-in-december-2018>

¹⁵³ ELGOT, Jessica. Lib Dems call for second EU referendum in December 2018. *The Guardian*[online]

¹⁵⁴ Nigel Farage resigns: The Ukip leader's resignation speech in full. *Independent* [online]. 4.7.2016 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-resignation-speech-brexit-ukip-leader-resigns-quits-read-in-full-a7118741.html>

dále zaobírat, když v posledních letech jejím jediným cílem bylo právě vystoupení z EU. Důvod existence UKIPu v post referendovém období bude nejistý a Farage toto pochopil. Je tedy otázkou, jaký bude osud strany po příštích parlamentních volbách, ale je velmi pravděpodobné, že jim stejný úspěch, jako v roce 2015, kdy pro ně hlasovaly čtyři miliony voličů, nebude opakovat.

Po vyhlášení výsledků brexitu vystoupila místopředsedkyně **Strany Zelených** Caroline Lucas s prohlášením vyznačující názor Strany Zelených na pro mnohé šokující výsledky: „*I když má strana tvrdě bojovala za to, aby Británie zůstala členem Evropské unie, a já, jako poslankyně Dolní komory Parlamentu UK, jsem hlasovala proti bezpodmínečnému spuštění článku č. 50, akceptujeme, že referendum bylo pokynem vládě, aby zahájila jednání.*“¹⁵⁵

Podle SZ by však referendum mělo být pro britskou vládu pouze instrukcí, aby zahájila jednání o brexitu, avšak o podmínkách vystoupení, stejně jako o konečném rozhodnutí by měli opět rozhodnout britští občané v druhém referendu, které Strana Zelených požaduje.¹⁵⁶

Toto druhé referendum by mělo obsahovat dohodu o brexitu, kterou vyjednala britská vláda, a to s veškerými detaily, jež tento dokument obsahuje a občanům by měla být položena otázka, jestli tuto dohodu akceptují či nikoliv. Zároveň by mělo referendum obsahovat možnost, že pokud občané nejsou spokojeni s konečnou dohodou, mohou dohodu odmítnout a znovu hlasovat pro setrvání země v EU. Dle strany v zelených by měli o budoucnosti země v EU dostat možnost hlasovat i občané, kterým bylo šestnáct a sedmáct let.¹⁵⁷

Pokud se referendum neuskuteční a země skutečně vystoupí z Evropské unie, Strana Zelených bude aktivně usilovat o zachování pracovních míst a jednotného trhu, svobodu pohybu, dodržování základních práv a ochranu životního prostředí.

¹⁵⁵ Today I'm announcing the Green Party's Brexit policy. We need another referendum: Caroline Lucas. *Independent* [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/green-party-brexit-second-referendum-caroline-lucas-final-deal-a7712881.html>

¹⁵⁶ GREEN PARTY POLICY. Green Guarantee: Membership of the EU. *Green Party* [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.greenparty.org.uk/green-guarantee/membership-of-the-eu.html>

¹⁵⁷ Guide to the parties:: Green Party. *BBC* [online]. 18.5.2017 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election-2017-39887723>

Je otázkou, jestli Strana Zelených spolupracuje na myšlence referenda s Liberálními Demokraty, jelikož jejich návrhy druhých referend jsou si až na pár drobných výjimek velmi podobné. Bohužel tuto informaci jsem si nebyla schopna nikde dohledat. Nicméně spolupráce obou stran není neuskutečnitelná, strany se již v minulosti domluvily například na tom, že proti sobě nebudou ve vybraných oblastech stavět kandidáty pro volby do britského parlamentu. Konkrétně se jedná o Brighton, který je dlouhodobou baštou Strany Zelených a ke vyhrává jediná politička Strany Zelených Caroline Lucas a St. Ives a West Cumbria, jež patří mezi oblasti, kde získávají LD pravidelně podporu.

Záhy několik dní po referendu (konec června 2016) se SZ pokusila ještě o jeden krok, nazvaný Anti-brexít aliance. Strana napsala dopis všem levicovým lídrům (Labouristická strana, LD a Plaid Cymru) s návrhem, aby se pro příští volby tyto strany spojily proti Konzervativní straně (tedy proti příčině brexitu) a společně bojovaly o anglická/velšská křesla¹⁵⁸ v britském parlamentu. Výzva se však nesetkala s větším úspěchem.¹⁵⁹

Skotská národní strana je stejně jako ostatní strany ve Skotsku silně pro-evropská a aktivně se zapojila do kampaně „*Remain*“. Navíc, jak jsem již zmiňovala, v roce 2014 během referenda ohledně skotské nezávislosti, se velká část voličů přiklonila k setrvání země v UK, jelikož se obávali, že by pak neměli možnost vstoupit do EU.

Po ohlášení výsledků brexitu, kdy pro setrvání v EU hlasovalo více než 62 % Skotů¹⁶⁰, přišlo silné rozčarování. Strana hrozila tím, že vyhlásí nové referendum o nezávislosti Skotska, jelikož to je jediný způsob, jak Skotsko může zůstat členem Evropské unie. 28. března 2017 si skotští poslanci ve Skotském parlamentu odsouhlasili nové referendum o nezávislosti Skotska, avšak aby se referendum mohlo uskutečnit (a aby mohl být případný výsledek následně i uznán britskou vládou), musí referendum odsouhlasit i britský parlament, což se aktuálně nejeví jako reálné.¹⁶¹

¹⁵⁸ Zelená strana působí pouze ve Walesu a Anglii

¹⁵⁹ WALKER, Peter. Greens urge anti-Brexit alliance in next general election. *The Guardian*[online]. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/29/green-party-urges-anti-brexit-alliance-general-election>

¹⁶⁰ EU referendum: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results

¹⁶¹ Brexit nechceme. Skotští poslanci schválili nové referendum o nezávislosti. *IDNES* [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/skotsko-brexit-0g3-/zahranicni.aspx?c=A170328_153720_zahranicni_aba

V roce 2016 vydala **Plaid Cymru** manifest¹⁶², ve kterém píše, že pokud Velká Británie vystoupí z Evropské unie, a to navzdory rozhodnutí Velšanů, kteří budou hlasovat pro členství v EU, bude Plaid Cymru žádat referendum o vystoupení Walesu z Velké Británie. I přes to, že PC bojovala za členství v EU, Velšané se nakonec přiklonili k variantě pro vystoupení země z EU, proto ani PC nyní nijak nelobuje za zmiňované referendum.¹⁶³

Nynějším cílem Plaid Cymru je co nejvíce ochránit Wales před následky brexitu, jelikož 200 000 velšských pracovních postů je spojeno s Evropskou unií a existují díky jednotnému evropskému trhu, proto panují obavy, že po vystoupení z EU vzroste ve Walesu nezaměstnanost.¹⁶⁴

Politické strany v Severním Irsku výsledek referenda přijaly, nicméně panuje zde obava, jak bude vypadat situace v této části království, až UK vystoupí z EU a opustí jednotný evropský trh. **Sinn Féin** žádá po britské vládě, aby vyjednala Severnímu Irsku speciální status uvnitř EU. V říjnu 2017 byl tento návrh schválen Evropským parlamentem a v únoru 2018 přišel hlavní vyjednávač EU v otázce brexitu Michel Barnier s nabídkou, že by Severní Irsko skutečně získalo speciální status a zůstalo členem jednotného evropského trhu, nicméně zároveň by pravděpodobně nebyly opětovně zaváděny hraniční kontroly. To se ovšem nelíbí unionistickým stranám.¹⁶⁵

Sociálně demokratická a labouristická strana podpořila kampaň za setrvání země v EU a její poslanci následně bojovali proti spuštění článku 50 Lisabonské smlouvy. Tento článek je podle nich proti vůli občanů Severního Irsku, jež většinově hlasovali pro setrvání země v Unii.

Ulsterská unionistická strana před referendem uvedla ve svém prohlášení, že pro Severní Irsko by bylo lepší zůstat členem EU, avšak ne všichni členové strany s tímto

¹⁶² Manifesto 2016. *Plaid Cymru: The Change Wales needs* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/plaid2016/pages/328/attachments/original/1459864681/2016_Plaid_Cymru_Manifesto.pdf?1459864681

¹⁶³ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*..

¹⁶⁴ Brexit Q & A: Plaid Cymru. *Plaid Cymru* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/brexit_q_a

¹⁶⁵ SHEAHAN, Fionnan. EU backing special status for NI after Brexit to avoid hard border. *Belfast Telegraph* [online]. 12.2.2018 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/eu-backing-special-status-for-ni-after-brexit-to-avoid-hard-border-36591856.html>

stanoviskem souhlasili. Strana ctí výsledek referenda, ale zároveň požaduje přístup k jednotnému evropskému trhu a nepřeje si, aby na byly opětovně vybudovány ostré hranice s Irskem.

Demokratická unionistická strana požadovala vystoupení země z EU a nyní chce zachovat pozitivní vztah se stávajícími členskými státy EU a nadále si zachovat přístup na evropský trh.¹⁶⁶

¹⁶⁶ General election 2017: Where UK's parties stand on Brexit. *BBC* [online]. 1.6.2017 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39665835>

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala otázkou vztahu Velké Británie a Evropské unie a také brexitem, který byl vyvrcholením tohoto vztahu. Pokud bychom zvolili jednoduchý popis pro vysvětlení tohoto vztahu, mohli bychom říct: Velká Británie + Evropská unie = konfliktní společenství. Samozřejmě bližší pohled na tuto problematiku nám ukazuje, že odpověď je poněkud složitější.

Tento vztah prošel v minulosti dlouhým a komplikovaným vývojem. V jeho počátcích po konci druhé světové války, kdy došlo ke vzniku Evropského společenství uhlí a oceli, byl postoj Velké Británie konzistentní. Země se odmítala stát členem Společenství a nepředpokládala, že by se tento přístup měl někdy v budoucnu změnit. Pro zemi, která byla v minulosti námořní velmocí a jednou z nejdůležitějších a nejbohatších zemí na světě by bylo potupou zapojit se do projektu evropských kontinentálních států, ke kterým ani necítila žádnou vazbu a tím se stát jedním z mnoha a ztratit svou výjimečnost. Nicméně v průběhu let se tento přístup měnil a Británie zjistila, že počet výhod členství převažuje nad výčtem nevýhod, navíc vstup do Společenství by jí přinesl hlavně z ekonomického hlediska velký počet výhod, proto bylo rozhodnuto, že země do ES vstoupí.

V této práci jsem se snažila odpovědět na výzkumnou otázku, zda britská vláda a britské politické strany mohly svým přístupem k evropské integraci ovlivnit občany, kteří pak hlasovali pro vystoupení země z EU.

Faktem je, že již od vstupu do ES přesvědčovala britská vláda stejně jako politické strany občany Velké Británie o jejich výjimečnosti, stejně jako o výjimečnosti celé země. Je velmi pravděpodobné, že díky tomu získali britští občané pocit, že Evropskou unii Velká Británie do budoucna již potřebovat nebude, jelikož EU a její politika zemi akorát omezuje a narušuje její fungování tím, že po ní požaduje příliš vysoké poplatky za členství, zabraňuje jí chránit své vlastní hranice a nutí jí přijetí společné evropské měny euro. A tak se rozhodli podpořit vystoupení země z EU.

Nicméně i přes dlouhodobou prezentaci Evropské unie jako něčeho problematického, co narušuje práva britského parlamentu a co bere Velké Británii peníze, stejně se našlo velké množství britských občanů, kteří byli přesvědčeni o tom, že Velká Británie by zůstat členem EU. Nicméně v momentě, kdy David Cameron jako ministerský předseda Velké Británie vyhlásil datum konání referenda, více než 40 % voličů ještě nebylo přesvědčeno o tom, jak budou během referenda hlasovat. Britská vláda, stejně jako politické strany tedy dostaly poslední příležitost k tomu, aby změnilý výsledný výsledek. Jak jsem však už psala dříve, během pročitání jednotlivých zdrojů jsem získala pocit, že kampaň „*Remain*“ a politické strany, které deklarovaly její podporu jednoduše zaspaly, případně počítaly s tím, že si občané vystoupení z EU odhlasují. Jinak si není možné jejich přístup vysvětlit. Jejich laxní postoj nahrával kampani „*Leave*“, která ve svém úsilí ani na chvíli nepolevila a neúnavně bojovala za ukončení členství země v EU.

Britská vláda tedy stejně jako britské politické strany ovlivnily voliče během jejich rozhodování. A to nejen svým historickým přístupem, tak zároveň i svou laxností během před-referendových měsíců, kdy se místo spolupráce a bojování za stejný cíl navzájem obviňovaly a kritizovaly. Z toho těžila kampaň „*Leave*“.

V úvodní kapitole jsem si kladla otázku, zdali je Velká Británie „reluktantem“ a vysvětlovala jsem význam tohoto slova. Nyní v závěru své diplomové práci můžu říct, že 23.června 2016 se Velká Británie skutečně stala „reluktantem“ a tím se zařadila po bok zemí jako Norsko, které vystoupilo z Evropské unie dvakrát; Švýcarska, jež si drží svou neutralitu a Grónska, které sice jako součást Dánska vstoupilo, ale po několika letech opět vystoupilo. A jak jsem svou diplomovou práci doložila, je vysoce pravděpodobné, že si v blízké budoucnosti přečteme v odborných publikacích následující: Příkladem pojmu „reluctant European“ je například Velká Británie, která v roce 1973 do Evropské unie vstoupila, ale v roce 2016 se v zemi uskutečnilo referendum o setrvání země v EU a britští občané si v něm odsouhlasili ukončení evropského členství.

SUMMARY

My Master thesis followed up not only a relationship between the Great Britain (UK) and the European Union but also Brexit – highlight of this relationship. It would be too easy to say: *The Great Britain + the European Union = conflict communities*. Of course, closer look at this topic shows, that is not that easy.

In the past this relationship passed through long and complicated progression. In the beginning after the end of second world war, when The European Coal and Steel Community (ECSC) was founded, British attitude was consistent. The UK repeatedly refused possibility of becoming a new member of ECSC and there were no clues that this British attitude would ever change in a future. For country, who was in a past sea superpower and one of the most important and the richest countries in the world, it would be a shame to step out of this role and join project of continental European countries. UK just never wanted to become one of the many and loose its extraordinariness. However, over the years this attitude started to changer and the UK realized that number of memberships benefits is bigger than number of disadvantages. Entrance to European Community (EC) would mean economic benefits for the UK, so it was decided to join EC.

During writing of my thesis, I was answering to research question whether British government and British political parties could, because of their attitude to European integration, influence British citizens, so they voted in June 2016 to leave the EU.

A fact is, that since entering the EC, British government was used to tell to British citizens how special they are (just because they are British) and how exclusive the UK is. It is likely, that British citizens got feeling that they don't need the EU anymore, because European policy is too restricting and influenced British Parliament too much with high fees for membership in the EU or to prevent the UK to protect their boarders properly and country to accept European currency – euro. And because of this, during Brexit vote British citizens decided to leave the EU.

However, despite of long-term presentation of the EU as something problematic, what disturbs rights of British Parliament and what is taking British money, even though

many British citizens was convinced that staying in the EU is the best option for the UK. But in the moment, when British prime minister of the Great Britain David Cameron in February 2016 declared official date of the Brexit, more than 40 % of voters weren't sure how they will vote. British government and political parties got a last opportunity to change a result of Brexit. As I wrote already earlier, during my reading of several books and going through sources I got a feeling that campaign Remain and political parties who declared support of this campaign, thought that British citizens will vote for remaining in the EU and they overslept a moment, when this attitude started to change to Leave. Otherwise I can't explain to myself why they acted like that. Their dilatory attitude uploaded to campaign Leave which didn't drown in their effort and tirelessly fought for cancelling British membership in the EU.

Same as British political parties, British government influenced British voters during their decision making. Not only because of their historical attitude but also during before-Brexit-months, when instead of cooperation and fight for a same goal (Remain in the EU) political parties fought against each other and primary against government. This was perfect for campaign Leave, who has less things to do. And result of this "fighting" is already very well known.

In my introductory chapter I asked myself whether is, the UK reluctant European and I explained meaning of this phrase. Now during summarizing of my thesis, I can say that on 23rd June 2016 the UK has really became reluctant European and joined Norway, who entered the EU twice but also twice Union left; always neutral Switzerland and Greenland, who as a part of Denmark joined the EC but after decade officially got out of the EU. And now we will able to read in publications: Example of the phrase "reluctant European" is the Great Britain who joined the EC in 1973 but in 2016 country decided to hold a referendum about British future in the EU and British voters decided to leave the EU.

POUŽITÁ LITERATURA

Tištěné publikace

BACHE, Ian. a Andrew JORDAN. *The Europeanization of British politics*. [New ed.]. New York: Palgrave Macmillan, 2006.

CINI, Michelle a Nieves PÉREZ-SOLÓRZANO BORRAGÁN. *The UK's EU referendum: the background, the vote, and the impact*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

CORBETT, S. *The Social Consequences of Brexit for the UK and Europe: Euroscepticism, Populism, Nationalism, and Societal Division*.

DADDOW, Oliver J. *Harold Wilson and European integration: Britain's second application to join the EEC*. Portland, OR: Frank Cass, c2003.

DADDOW, Oliver J. *New Labour and the European Union: Blair and Brown's logic of history*. New York: Distributed in the U.S. exclusively by Palgrave Macmillan, 2011.

DANIEL, Mark. *Cranks and gadflies: the story of UKIP*. London: Timewell Press, 2005.

FRANKLIN, M. D. M. a Marc. WILKE. *Britain in the European Community*. New York: Council on Foreign Relations Press, c1990. Chatham House papers (Unnumbered).

GEDDES, Andrew. *The European Union and British politics*. New ed. Basingstoke, Hampshire [u.a.]: Palgrave Macmillan, 2004.

GIAUQUE, Jeffrey Glen. *Grand designs and visions of unity: the Atlantic powers and the reorganization of Western Europe, 1955-1963*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, c2002.

GIFFORD, Chris. *The making of Eurosceptic Britain: identity and economy in a post-imperial state*. Burlington, VT: Ashgate, c2008.

GOWLAND, David. *Britain and the European Union*. London: and New York, 2017.

HASSAN, Gerry. *After Blair: politics after the New Labour decade*. London, 2007.

HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia).

INGHAM Robert and BRACK Duncan . *Peace, reform and liberation: a history of liberal politics in Britain 1679-2011*. London: Biteback, s. 271-307.

JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007.

KLEMM, Václav. *Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století: Velká Británie a Evropská integrace*. Brno:, 2012, 93 - 108.

ROVNÁ, Lenka; KASÁKOVÁ Zuzana; VÁŠKA, Jan. *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii. Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii: Velká Británie a EU, váhavý člen i efektivní administrátor*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 168-200.

THORPE, Andrew. *A history of the British Labour Party*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2008.

VÁŠKA, Jan. *New Labour, Británie a svět: ideový rámec britské zahraniční politiky za vlády Tonyho Blaira a Gordona Browna*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.

Elektronické zdroje

About us: History. EPP: European People's Party [online]. [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <http://www.epp.eu/about-us/history/>

About us: The Alliance of Conservatives and Reformists in Europe [online]. [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: http://www.acreurope.eu/about_us

ALDE: Alliance of Liberals and Democrats for Europe [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://alde.eu/en/>

Archive: how the Guardian reported the 1975 EEC referendum. *The Guardian* [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/from-the-archive-blog/2015/jun/05/referendum-eec-europe-1975>

Article 50: The Lisbon Treaty. *Lisbon Treaty* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-European-union-and-comments/title-6-final-provisions/137-article-50.html>

Assembly Members. *Plaid Cymru* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/acau_ams

BARFORD, Vanessa. EU referendum: Five key moments from the Great Debate. *BBC* [online]. 22.56.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36593120>

Boris Johnson attacks Cameron's EU talks 'failure'. *BBC* [online]. 9.5.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36246009>

Brexit breakthrough welcomed by Welsh politicians. *BBC News* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36612308>

Brexit nechceme. Skotští poslanci schválili nové referendum o nezávislosti. *IDNES* [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/skotsko-brexit-0g3-/zahranicni.aspx?c=A170328_153720_zahranicni_aba

Brexit Q & A: Plaid Cymru. *Plaid Cymru* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/brexit_q_a

BROOKS, Tom. The immigration debate: Labour versus Leave in the battle to win public trust. *Referendum Analysis* [online]. 2016 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-immigration-debate-labour-versus-leave-in-the-battle-to-win-public-trust/>

BULMAN, May. Brexit: People voted to leave EU because they feared immigration, major survey finds. *Independent* [online]. 28.6.2017 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-latest-news-leave-eu-immigration-main-reason-european-union-survey-a7811651.html>

By Agencies: Ukip's journey to breakthrough [online]. 10.10.2014 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/nigel-farage/11151996/Ukips-journey-to-breakthrough.html>

CAMERON, David. Brexit: David Cameron's resignation statement in full. *BBC* [online]. 24. 6. 2016 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36619446>

ČTK a IDNES.CZ. Tusk obdržel žádost o aktivaci článku 50, rozvod Británie s EU začíná. *MF Dnes* [online]. 29.3.2017 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/brexit-aktivace-clanku-50-mayova-spusteni-fpn-/zahranicni.aspx?c=A170328_133120_zahranicni_aba

DAHLGREEN, Will. Cameron's ratings now lower than Corbyn's. In: *YouGov* [online]. 8. 4. 2016 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <https://yougov.co.uk/news/2016/04/08/camerons-ratings-now-lower-corbyns/>

David Cameron's EU speech: full text. *The Guardian* [online]. 23 Jan 2013 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2013/jan/23/david-cameron-eu-speech-referendum>

DAVIES, Lizzy. Ukip enjoys record local election results. *The Guardian* [online]. 4. 5. 2012 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/politics/2012/may/04/ukip-farage-local-election-results>

DIMITRAKOPOULOS, Dr Dionyssi. The Labour Party and the EU: Politics, The EU and the world. *UK in a Changing Europe* [online]. 28.9.2015 [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://ukandeu.ac.uk/the-labour-party-and-the-eu/>

EFTA through the years: Main events in the history of EFTA from 1960 until today. *EFTA*[online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>

Election 2010: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>

Election 2015: Results. *BBC* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election/2015/results>

Election results. *National Assembly for Wales* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://senedd.assembly.wales/mgManageElectionResults.aspx?bcr=1>

ELGOT, Jessica. Lib Dems call for second EU referendum in December 2018. *The Guardian*[online]. 20.12.2017 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2017/dec/20/lib-dems-call-for-second-eu-referendum-in-december-2018>

EU a Velká Británie: Historie vztahů a cesta k referendu. *Euractiv.cz* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/factsheet/budoucnost-eu/eu-a-velka-britanie-historie-vztahu-a-cesta-k-referendu-000142/>

EU referendum: Northern Ireland votes to Remain. *BBC News* [online]. 24.6.2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-36614443>

EU Referendum: Results. *BBC* [online]. 23.6.2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results

EU referendum results. *The Electoral Commission: The independent body which oversees elections and regulates political finance in the UK* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information>

European Election: United Kingdom Result. *BBC News* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/vote2004/euro_uk/html/20.stm

EWEN, Neil. The age of Nigel: Farage, the media, and Brexit. *EU Referendum Analysis 2016* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-age-of-nigel-farage-the-media-and-brexit/>

General election 2017: Where UK's parties stand on Brexit: Labour Party. *BBC* [online]. 1.6.2017 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39665835>

GOES, Eunice. The Durham miners' role in Labour's culture wars. *Referendum Analysis* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/the-durham-miners-role-in-labours-culture-wars/>

GREEN PARTY POLICY. Green Guarantee: Membership of the EU. *Green Party* [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.greenparty.org.uk/green-guarantee/membership-of-the-eu.html>

Green Party of England and Wales affiliates to Another Europe Is Possible. *Another Europe* [online]. 31.3.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.anothereurope.org/green-party-affiliates-to-another-europe-is-possible/>

Guide to the parties: Green Party. *BBC* [online]. 18.5.2017 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election-2017-39887723>

Guide to the parties: Labour. *BBC* [online]. 13.5.2017 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election-2017-39849601>

History: Plaid Cymru. *Encyclopaedia Britannica: POLITICAL PARTY, WALES, UNITED KINGDOM* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Plaid-Cymru>

HM GOVERNMENT. The Government believes that voting to remain in the European Union is the best decision for the UK. *GOV.UK* [online]. 6. 4. 2016 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/515068/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk.pdf

How UKIP voters compare. *YouGov* [online]. 2013 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://yougov.co.uk/news/2013/03/05/analysis-ukip-voters/>

ISAAC, Anna a Heather STEWART. Nicola Sturgeon: 'fear-based' remain campaign insults voters. *The Guardian* [online]. 23.5.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/23/nicola-sturgeon-fear-based-remain-campaign-insults-voters>

ITV Wales Survey Results. In: *YouGov: UK* [online]. 2015 [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/pnsbtzi7d0/ITV_Wales_Sept15_WelshBarometer_w.pdf

KAVANAGH, Dennis. Sir Teddy Taylor obituary. *The Guardian* [online]. 21.9.2017 [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2017/sep/21/sir-teddy-taylor-obituary>

Labour Party. Labour's history. *Labour Party* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://labour.org.uk/about/labours-legacy/>

Labour Party Manifesto: 1997 [online]. General Election 1997 [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab97.htm>

LORD ASHCROFT. How the United Kingdom voted on Thursday... and why. *Lodr Ashcroft Polls* [online]. 24.6.2016 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why/>

Lord Hooson: Obituaries. *Telegraph* [online]. 22.2.2012 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/9098845/Lord-Hooson.html>

LUCAS, Caroline. Vote Remain to build bridges, not burn them. *Youtube.com* [online]. 21.6.2016 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rua13bP5GCE>

MACHTKOVÁ, Šárka a Ministerstvo vnitra ČR. Co je Schengen?. *EUROSKOP.CZ* [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>

MÁNERT, Oldřich. PŘEHLEDNĚ: Kauza Panama Papers týden po vypuknutí. Co vše už víme. *MF Dnes* [online]. 2016, 10.4.2016 [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/prehledne-panama-papers-0sq-zahranicni.aspx?c=A160408_125733_zahranicni_ert

Manifesto 2016. *Plaid Cymru: The Change Wales needs* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/plaid2016/pages/328/attachments/original/1459864681/2016_Plaid_Cymru_Manifesto.pdf?1459864681

MASON, Rowena. Labour voters in the dark about party's stance on Brexit, research says. *Guardian* [online]. 30. 05. 2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/30/labour-voters-in-the-dark-about-partys-stance-on-brexit-research-says>

MASON, Rowena. Leave.EU condemned for 'xenophobic' Donald Trump video. *The Guardian* [online]. 10.5.2016 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/10/leave-eu-condemned-xenophobic-donald-trump-video>

MASON, Rowena a Anushka ASTHANA. David Cameron: leave vote would be economic bomb for UK. *The Guardian* [online]. 6. 6. 2016 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/06/david-cameron-brexit-would-detonate-bomb-under-uk-economy>

MATTHEWS, Dylan. Brexit has caused the Labour Party to descend into total omnishambles. *VOX* [online]. 28. 06. 2016 [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://www.vox.com/2016/6/27/12040056/brexit-corbyn-labour-coup-benn>

Members of Parliament. Plaid Cymru [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: http://www2.partyof.wales/asau_mps

Nicola Sturgeon: EU remain vote 'top priority'. *BBC* [online]. 21.5.2016 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36341341>

Nigel Farage resigns: The Ukip leader's resignation speech in full. *Independent* [online]. 4.7.2016 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-resignation-speech-brexit-ukip-leader-resigns-quits-read-in-full-a7118741.html>

Objectives: Plants. *European Commission* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/plant/plant_health_biosecurity/europhyt/objectives_en

Our party: The Early Years. *Scottish National Party* [online]. [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: https://www.snp.org/our_party

Past Prime Ministers: History. *GOV.UK* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers>

PRIKNEROVÁ, Lucie. Přehledně o britském referendu. *Euroskop.cz* [online]. 6.6.2016 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9047/27465/clanek/prehledne-o-britskem-referendu/>

PRESS ASSOCIATION. David Cameron confirms ministers can campaign for 'Brexit'. *The Guardian* [online]. 5. 1. 2016 [cit. 2018-04-06]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/politics/2016/jan/05/eu-referendum-david-cameron-confirms-ministers-campaign-brexit>

Q&A: The UK budget rebate: The UK's EU budget rebate has no friends. *BBC News* [online]. 23.12.2005 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4721307.stm>

RAY, Michael. Euroskepticism: Britannica. *Britannica* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Euroskepticism>

SDLP for Europe Best record Best agenda: SDLP European Manifesto 2004. *SDLP* [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/docs/sdlp/sdlp100604man1.pdf>

SHEAHAN, Fionnan. EU backing special status for NI after Brexit to avoid hard border. *Belfast Telegraph* [online]. 12.2.2018 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/eu-backing-special-status-for-ni-after-brexit-to-avoid-hard-border-36591856.html>

Sir Teddy Taylor, former MP and Eurosceptic, dies aged 80. *BBC News: Essex* [online]. 21.9.2017 [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-england-41350209>

Statistical bulletin:: Electoral Statistics for UK: 2016. *Office for National Statistics* [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/elections/electoralregistration/bulletins/electoralstatisticsforuk/2016>

Stay in EU to solve its problems, Plaid Cymru says. *BBC* [online]. 10.2.2016 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-wales-politics-35532863>

STEWART, Heather a Rowena MASONA. Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. *The Guardian* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>

Taggart, Paul and Aleks Szczerbiak (2001a) 'Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe' paper presented at the Annual Conference of the Political Studies Association of the United Kingdom, April 10-12, Manchester. (Revised version available as Opposing Europe Working Paper No. 2 at <http://www.sussex.ac.uk/Units/SEI/pdfs/wp46.pdf>)

The history of European Union: 1975. *European Union* [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1970-1979/1975_en

The New Hope for Britain: The Labour Party: 1983 [online]. [cit. 2018-02-06]. Dostupné z: <http://www.politicsresources.net/area/uk/man/lab83.htm>

Today I'm announcing the Green Party's Brexit policy. We need another referendum: Caroline Lucas. *Independent* [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/green-party-brexit-second-referendum-caroline-lucas-final-deal-a7712881.html>

UKIP demands apology from Cameron. *BBC* [online]. 4.4.2006 [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4875026.stm>

Vote leave: Why vote leave [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <http://www.voteleavetakecontrol.org/>

VOTE LEAVE. Key speeches, interviews, and op-eds. *Vote Leave* [online]. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: http://www.voteleavetakecontrol.org/key_speeches_interviews_and_op_eds.html

Views in Wales on the European Union. *The UK in a Changing Europe* [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://ukandeu.ac.uk/fact-figures/views-in-wales-on-the-european-union/>

WALKER, Peter. Greens urge anti-Brexit alliance in next general election. *The Guardian* [online]. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/29/green-party-urges-anti-brexit-alliance-general-election>

WARRY, Richard. Guide to the parties: Scottish National Party. *BBC* [online]. 16.5.2017 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/election-2017-39861420>

WHEELER, Mark. Celebrity politicians and populist media narratives: the case of Boris Johnson. *Referendum Analysis* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/celebrity-politicians-and-populist-media-narratives-the-case-of-boris-johnson/>

WRIGHT, George. Key points: Gordon Brown's statement on the euro. *The Guardian* [online]. 9 June 2003 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2003/jun/09/euro.eu7>

YATES, Candida. 'Tuck your shirt in!' It's going to be a bumpy ride: Boris Johnson's swerve to Brexit. *Referendum Analysis* [online]. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.referendumanalysis.eu/eu-referendum-analysis-2016/section-6-parties/tuck-your-shirt-in-its-going-to-be-a-bumpy-ride-boris-johnsons-swerve-to-brexite/>

Závěrečné práce - metodika. *Lorenc.info* [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Průzkum mezi britskými občany na téma Evropský jednotný trh (obrázek)¹⁶⁷

Příloha č. 2: Hlasování poslanců britského parlamentu o vstupu Velké Británie do Evropského společenství v letech 1971-1972¹⁶⁸ (tabulka)

Příloha č. 3: Kdy jednotliví voliči učinili rozhodnutí, jak budou volit během referenda? (graf)¹⁶⁹

Příloha č. 4: Hlasování voličů jednotlivých britských politických stran během Brexitu (graf)¹⁷⁰

Příloha č. 5: Podíl voličů jednotlivých politických strana na hlasování o Brexitu (graf)¹⁷¹

¹⁶⁷ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007, str. 149

¹⁶⁸ JONES, Alistair. *Britain and the European Union*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, 2007, str.131

¹⁶⁹ LORD ASHCROFT. How the United Kingdom voted on Thursday... and why. *Lodr Ashcroft Polls* [online]. 24.6.2016 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why/>

¹⁷⁰ LORD ASHCROFT. How the United Kingdom voted on Thursday...tamtéž

¹⁷¹ LORD ASHCROFT. How the United Kingdom voted on Thursday...tamtéž